

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Kreditorenes adgang til å påberope at en disposisjon er ugyldig.

Hvorvidt enkeltforfølgende kreditor på selvstendig grunnlag kan påberope at en disposisjon debitor har foretatt, er ugyldig.

—

Mojdeh Allahpour

Liten masteroppgave i rettsvitenskap, høst 2018.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling. Rettslig plassering.....	1
1.2	Bakgrunn og aktualitet	2
1.3	Metodiske spørsmål.....	3
1.4	Avgrensninger, forutsetninger og terminologiske presiseringer	4
1.5	Fremstillingen videre.....	6
2	Oversikt over beslagsretten	6
2.1	Formene for gjeldsinndrivelse. Prosessuelle spørsmål.....	6
2.2	Beslagsretten i forhold til debitor.....	8
2.3	Beslagsretten i forhold til debitors suksessor	10
2.3.1	Avgrensning av kreditors beslagsrett	10
2.3.2	Grunnleggende forutsetninger for suksessors erverv	12
2.3.3	Bevissspørsmål	14
2.4	Beslagsrettens legislative begrunnelse	16
3	Ugyldighetsrelaterte betraktninger	18
3.1	Hovedlinjer i fremveksten av ugyldighetsreglene.....	18
3.2	Introduksjon av det alminnelige ugyldighetsbegrepet.....	20
3.3	Oversikt over systematiske inndelinger	22
3.4	Interesser ugyldighetsreglene har til formål å beskytte.....	25
3.5	Rettsvirkningen av en ugyldig disposisjon.....	28
4	Hvorvidt enkeltforfølgende kreditor har rådighet over ugyldighetsspørsmålet	29
4.1	Hovedregelen om hvem som kan gjøre ugyldigheten gjeldende	29
4.2	Adgang og behov for godkjenning av en ugyldig disposisjon.....	31
4.3	Grunnleggende forutsetninger for påberopelse av ugyldighet	33
4.4	Godkjenning kontra gjentakelse.....	35

4.5	Enkeltforfølgende kreditors adgang til håndhevelse av relative ugyldighetsgrunner .	36
4.6	Konsekvensen av at enkeltforfølgende kreditor kan håndheve ugyldigheten.....	49
4.7	Begrensninger i debitors adgang til å godkjenne disposisjonen?.....	50
5	Sammenfatning og evaluering.....	54
6	Kilder.....	56
6.1	Lovsregister	56
6.2	Forarbeidsregister	57
6.3	Domsregister	57
6.4	Litteraturliste	59

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling. Rettslig plassering

”I det hele er der ofte grunn til å se med skepsis på et resonnement hvor man på forhånd går ut fra en viss opfatning av eiersituasjonen. Undertiden får man en følelse av at teorien ikke bare a r g u m e n t e r e r med eiendomsretten, men også j o n g e l e r e r med den.”

- Carl Jacob Arnholm, *Streiftog i obligasjonsretten*, Oslo 1939 s. 220.

I vår rettstradisjon hersker det ulovfestede prinsipp om avtalefrihet. Prinsippet hviler på en anerkjennelse av den enkeltes privatautonomi og selvbestemmelsesrett, og derav at man har friheten til å velge om, til hvilket innhold og overfor hvem man ønsker å forplikte seg.

Det hersker også avtalefrihet hva gjelder eierrettigheter; enhver kan, som utslag av den enkeltes selvbestemmelsesrett, avgjøre om det skal foretas endringer i eierrettighetene over egne formuesgoder. Slike endringer er også avtalepartenes kreditorer som hovedregel nødt til å respektere. Et annet spørsmål er hvorvidt kreditorene er nødt til å respektere endringer foretatt på grunnlag av en avtale som i etterkant viser seg å være ugyldig.

Denne avhandlingen behandler følgende rekkevidden av enkeltfølgende kreditors beslagsadgang. Konfliktsituasjonen som ligger til grunn for problemstillingen er den hvor tredjemann, ved ugyldig avtale med debitor, har stiftet rett i et formuesgode som etter sin art omfattes av kreditors beslagsrett. Spørsmålet er om kreditor kan ta beslag i det aktuelle formues-godet ved å påberope ugyldighetsgrunnen i tilfeller hvor debitor selv ikke har gjort det.

Reglene om de enkelte kreditors beslagsrett i debtors formuesgoder generelt, og adgangen til påberopelse av ugyldighet spesielt, berører flere rettsområder. For det første faller det inn under konkursretten, som grovt kan angis som læren om kreditorenes beslagsrett i skyldnerens formuesgoder og rettsforholdet kravshaverne imellom. Beslagsretten må dessuten avgrenses mot tredjeparter. Særlige problemstillinger hva angår tredjepartskonflikter behandles i den dynamiske tingsretten, som karakteriseres av rettighetsendringer og rettighetskollisjoner mellom konkurrerende rettighetshavere. Avslutningsvis har det en side mot avtaleretten, som innbefatter regler om inngåelse, tolkning, ugyldighet og avtalerevisjon.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

Utgangspunktet for avhandlingens tema er at kreditor har et usikret og forfalt pengekrav mot debitor. Dersom debitor ikke innfrir kravet, er kreditor nødt til å søke myndighetenes bistand for å kunne iverksette kreditorforfølgning med formål å inndrive det utestående.

Forfølgningen mot debitor kan skje som ledd i enten enkeltforfølgning eller fellesforfølgning.

I tidligere tider var den alminnelige fremgangsmåte at forfølgningen var rettet mot debitor personlig. Innsetting i gjeldsfengsel eller tvangsarbeid var regulære måter kreditor fikk dekning på.¹ Etter gjeldende rett kan kreditorene bare søke dekning i debtors formuesgoder som tilhører ham på beslagstiden. At formuesoverføringen er skjedd på grunnlag av en ugyldig avtale, kan ses under synsvinkelen om at formuesgodet fremdeles tilhører debitor. Det er likevel omdiskutert hvorvidt en ugyldighetsgrunn, som ikke er påberopt av debitor, på selvstendig grunnlag kan påberopes av enkeltforfølgende kreditor. Det er avgjørende for konfliktpartenes rettsstilling om spørsmålet besvares bekreftende; tredjemann ønsker å beholde formuesgodet uten heftelser, mens kreditor ønsker å beholde panteretten.

Begrunnelsen for avhandlingens valg av tema er todelt. For det første er det fordi dette er et av få emner vedrørende kreditorenes beslagsrett hvor det eksisterer sparsommelig med rettskilder; det foreligger svært få rettsavgjørelser som behandler problemstillingen, forarbeidene tar ikke stilling til spørsmålet, og juridisk teori av relevans skriver seg hovedsakelig fra begynnelsen av 1900-tallet. I nyere litteratur er emnet analysert, men uten at det er gjort inngående og i et mer helhetlig perspektiv.

For det andre har Høyesterett, i en omfattende kjennelse fra 28. juni 2018, tatt stilling til om enkeltforfølgende kreditor kan ta utlegg i formuesgoder som er ulovlig utdelt fra et aksjeselskap. Derav har temaet høyst aktualitet; avgjørelsen bidrar til at emnet blir satt på dagsorden, samt til en delvis avklaring av rettsspørsmålet. Deler av problemstillingen forblir imidlertid ubesvart selv etter at kjennelsen ble avsagt.

Formålet med valg av tema er derfor å søke å besvare det overordnede spørsmålet med grunnlag i en grundig sammenstilling av de relevante rettskilder.

---

¹ Sjur Brækhus, *Materiell konkurs og eksekusjonsrett*, 2. utgave, Oslo 1962 s. 3.

1.3 Metodiske spørsmål

Avhandlingen er basert på alminnelig juridisk metode. Selv om det ikke er noen særtrekk ved metoden i seg selv som behøves å redegjøres for innledningsvis, er det likevel nødvendig å knytte noen bemerkninger til rettskildebildet som særpreger avhandlingen.

Det foreligger, som nevnt i foregående avsnitt, sparsommelig med rettskilder som kan underbygge det resultat man kommer til. Spørsmålet er sjelden blitt forelagt domstolene, men dukker nok til stadighet opp hos andre aktører, så som namsmenn, bostyrere og lignende. Disse publiserer i liten eller ingen grad beslutningene sine offentlig. Av den grunn er det utfordrende å etterprøve om avgjørelsene har vært gjenstand for grundige overveielser, samt få klarlagt rettstilstanden på området. Heller ikke lovgiver kan sies å ha tatt uttrykkelig stilling til emnet, hensett til de mangelfulle merknadene i lovmotivene. Derimot kan juridisk litteratur være til atskillig hjelp ved tolkningen; i den grad det fokuseres på juridisk litteratur, er det som utslag av fravær av rettspraksis eller klare lovgiveruttalelser. Fordi emnet likevel ikke har vært gjenstand for stor akademisk interesse, spiller reelle hensyn – vurderinger av regelens godhet – en sentral rolle i et så sammensatt og komplisert rettsområde som det foreliggende.

Fremgangsmåten anvendt for å angripe problemstillingen har vært å samle alle relevante rettskilder og trekke ut de argumentasjonsmønstre og rettssetninger som kan bidra til å kaste lys over emnet. Det rettskildemessige utvalget avhandlingen bygger på utgjør derfor i all hovedsak de kilder som reelt finnes om emnet, i den grad det har vært oppe til behandling. Kildene er således representative for diskusjonen omkring de ugyldighetsregler avhandlingen er avgrenset til å fokusere på.

Målet om å gi et henimot tilnærmet fullstendig rettslig bilde av emnet har frembragt visse utfordringer. For det første har innsamlingen av de relevante kilder vært innviklet; flere litterære verk er av eldre dato, gjerne skrevet på gammeldansk, og de aller fleste juridiske forfattere har behandlet problemstillingen med spredte uttalelser i korte ordelag, uten fullstendige begrunnelser. Utfordringen har vært forsøkt håndtert ved å tolke kildene ut fra en naturlig forståelse i den kontekst de er trukket ut fra.

For det andre har det vært besværlig å undersøke og gi plass til en fremstilling av alle rettskilder, både med hensyn til tiden til rådighet samt oppgaveformatet. Dette har fordret avgrensninger av emnet mot nærliggende problemstillinger, se avhandlingens påfølgende delkapittel.

1.4 Avgrensninger, forutsetninger og terminologiske presiseringer

Fordi besvarelsen berører flere rettsområder enn det som tradisjonelt faller inn under den dynamiske tingsrett, nødvendiggjør det en avgrensning i flere retninger. En detaljert behandling av alle spørsmål konfliktsituasjonen legger opp til, lar seg ikke gjennomføre innenfor rammen av en liten masteravhandling.

For det første avgrenses analysen mot særlige spørsmål som melder seg i forbindelse med pant. Også panteretten overlapper delvis med den dynamiske tingsrett ved at panterettslige problemstillinger i stor grad oppstår i tredjepartskonflikter. Disse faller imidlertid utenfor en analyse av hvem som kan påberope at en disposisjon er ugyldig.

Dernest avgrenses analysen mot erverv på annet grunnlag enn ved kreditorbeslag. I den dynamiske tingsrett behandles også reglene om eksempelvis ekstinktivt avtaleervert i god tro og erverv på grunnlag av kreditorekstinksjon. Disse har imidlertid ikke betydning for vurderingen av om kreditor kan ta beslag på grunnlag av en ugyldig avtale.

I tråd med avhandlingens problemstilling vil det analyseres hvorvidt kreditor ved enkeltforfølging har adgang til å håndheve ugyldigheten. Reglene om konkursboets håndhevelsesadgang faller i utgangspunktet utenfor denne fremstillingen, men vil trekkes inn på punkter der det kan bidra til å avklare emnet når debitor fremdeles er solvent. Denne sammenligningen er nødvendig for i det hele tatt å kunne illustrere de særlige hensyn som gjør seg gjeldende ved enkeltforfølging.

Isolert sett er det flere regelsett som kan medføre at en disposisjon kjennes ugyldig. Det kan rammes av en ugyldighetsgrunn på avtalerettslig grunnlag, eksempelvis regelen om svik i lov 31. mai 1918 nr. 4 om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (heretter benevnt avtl.) § 30, eller arverettslig grunnlag, for eksempel etter regelen om formkrav ved testament i lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. (heretter benevnt al.) § 49. Det ville vært for meget å gå inn på alle regelsett som kan medføre ugyldighet. Den videre fremstillingen fokuserer derfor på et utvalg av ugyldighetsregler som har størst betydning for og innvirkning på kreditorenes beslagsadgang.

Den overordnede problemstillingen i den dynamiske tingsretten er om tredjemanns rett er til hinder for at B får den posisjon som rettsgrunnlaget mellom B og A isolert sett tilsier. Avslutningsvis vil avhandlingen konsentreres om en behandling av emnet innenfor rammen av dobbelsuksesjonskonflikten, som er en av to hovedtyper tredjemannskonflikter. Her utøver to

rettssubjekter, herunder B og S, kolliderende og uforenlige rettigheter i samme formuesgode utledet fra A. Rettighetsgrunnlaget for Bs erverv er avtale, mens S bygger sin rett på kreditorbeslag. Spørsmålet, forenklet formulert, er hvem som vinner rett til formuesgodet.

I analyseskjemaet ovenfor er A den som i det videre kalles debitor. Terminologien debitor, løftegiver, skyldner og den erklærende vil bli omtalt om hverandre. B er suksessor og debtors avtalepart. Løftemottaker, medkontrahent og adressat vil også brukes om ham. Avtale, disposisjon, rettshandel og viljeserklæring benyttes som betegnelse på rettsgrunnlaget dem imellom. Enkeltfølgende kreditor, også benevnt fordringshaver og utleggstaker, representerer S. Når det tales om tredjemann vil det fremgå av konteksten at det er øvrige tredjemenn, og slik sett verken suksessor eller kreditor, det siktes til.

Den andre hovedtypen tredjemannskonflikt betegnes hjemmelsmannskonflikten, og står mellom suksessor og avhenderens hjemmelsmann. Begge påstår å ha rettigheter i samme formuesgode. Suksessor utleder rett fra avhenderen, mens hjemmelsmannen er den avhenderen utleder, eller påstår at utleder, sin rett fra. Begrunnelsen for at det avgrenses mot denne konfliktsituasjonen, er at faren for kreditorsvik er større når et formuesgode er på vei ut av debtors formuessfære – som i dobbelsuksessjonskonflikten. For debitor er det enklere å konstruere en historie om at gjenstanden nylig er solgt til suksessor eller utforme en antedatert kjøpekontrakt, enn å påstå at et formuesgode han har hatt i sin besittelse over lang tid egentlig tilhører hans hjemmelsmann.²

Enkelte forutsetninger må også være oppfylt før emnet kan analyseres.

For det første forutsettes det at avtalen mellom debitor og suksessor er ugyldig. Vurderingen av om avtalen reelt rammes av en ugyldighetsgrunn faller følgelig utenfor oppgavens rammer.

Videre forutsettes det at suksessors erverv foreligger på beslagstiden og derav er eldre enn kreditorbeslaget, samt at han har fått rettsvern for sin rettsstiftelse. I motsatt fall vil det være enklere for kreditor å ta beslag gjennom påberopelse av reglene om kreditorekstinksjon.

De siste forutsetningene som må være oppfylt, er at debitor ikke har godkjent den ugyldige disposisjonen og at fristen for påberopelse av ugyldighet ikke er utløpt; dette er nødvendige betingelser for at problemstillingen overhodet kan reises.

---

² Kåre Lilleholt, *Godtruerverv og kreditorvern*, 3. utgåve, Oslo 1999 s. 169.

1.5 Fremstillingen videre

For å kunne gi et mest oversiktlig og systematisk bilde av emnet, er analysen tredelt. Innledningsvis i kapittel 2 vil kreditorenes beslagsrett, samt konfliktsituasjonene som kan oppstå i forlengelsen av denne, presenteres i en bredere sammenheng. Dette er nødvendig for å kunne legge et grunnlag for avhandlingens senere drøftelser. Dernest vil det i kapittel 3 gis en generell redegjørelse for ugyldighetsrelaterte betraktninger. Kapittelets viktigste deler konsentreres om de ulike grupperinger av ugyldighetsregler og interessene de skal beskytte. Avslutningsvis vil rådigheten over ugyldighetsspørsmålet fremstilles, og det vil trekkes en linje til drøftelsene foretatt i både kapittel 2 og 3. En sammenfatning og evaluering av de funn analysen har fremkalt, vil foretas i kapittel 5.

2 Oversikt over beslagsretten

2.1 Formene for gjeldsinndrivelse. Prosessuelle spørsmål

For norsk retts vedkommende sondres det mellom to former for gjeldsinndrivelse – enkeltforfølgning og fellesforfølgning. Ved enkeltforfølgning sikrer og inndriver kreditor sitt pengekrav mot debitor i form av utlegg, uavhengig av øvrige kreditorer. Dette er den enkleste formen for gjeldsinndrivelse. Motsatsen er fellesforfølgning; debitor slås konkurs og kreditorfellesskapet beslaglegger debtors samlede formuesmasse med formål å fordele verdiene forholdsmessig blant samtlige kreditorer. Felles for disse beslagsformer er likevel at debitor mangler betalingsvilje eller –evne til å gjøre opp sine betalingskrav, og ved beslutning av offentlig myndighet om beslag i hans formuesgoder stiftes det for kreditorene en særrett til dekning.

Gjeldsinndrivelsen kan også beskrives gjennom skillet mellom særlig kontra alminnelig dekningsrett. Enkeltforfølgning representerer en særlig dekningsrett; beslaget begrenser seg til verdien av den eller de formuesgoder som er nødvendig for å dekke kreditors utestående krav mot debitor. Foruten utleggspant kan den særlige dekningsretten ha annet rettsgrunnlag, herunder dekningsrett som bygger på avtale, benevnt avtalepant, og lovfastsatt panterett, kalt legalpanterett. Rettigheter stiftet ved kreditorbeslag er følgelig ett av flere stiftelsesgrunnlag for rettigheter i debtors formuesgoder. Fellesforfølgning tilsvarer derimot en alminnelig dekningsrett. Til forskjell fra den særlige dekningsretten stiftes konkursboets rettigheter gjennom et generalbeslag i alle formuesgoder tilhørende debitor.

De prosessuelle regler om konkursboets beslagsrett fremkommer av lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (heretter benevnt kkl.) annen del, og er den oppgjørsform som er mest inngående lovregulert. Under konkurs blir debitor fratatt både den faktiske og rettslige rådighet over formuesgodene, jf. kkl. § 100. Når konkursdebitor mangler råderett over konkursmassen, har han heller ikke anledning til å avhende noe av den.

Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (heretter benevnt tvangsl.) er den sentrale lov hva gjelder de prosessuelle regler om enkeltforfølgende kreditors gjeldsinndrivelse.

Hovedtrekkene i sikrings- og innkrevingsprosessen kan inndeles i tre stadier. Det vil her foretas en forenklet gjennomgang.

En overordnet forutsetning for at begjæring om tvangsfullbyrdelse av et krav kan tas til følge, er at kravet er *”forfalt og mislighold[t]”*, jf. tvangsl. § 4-4 første ledd. Kravet må med andre ord være tvangskraftig. Kreditor må dessuten skaffe seg et tvangsgrunnlag – en slags bekreftelse på at han reelt har et forfalt krav mot debitor. Tvangsgrunnlaget må være av en slik art at myndighetene vil akseptere det. Tvangsfullbyrdelsesloven skiller mellom alminnelige tvangsgrunnlag, opplistet i § 4-1 annet ledd, og særlige tvangsgrunnlag, regulert i § 4-1 femte ledd med videre paragrafhenvvisninger.

Dernest må kreditor, på grunnlag av sitt tvangskraftige tvangsgrunnlag, ta beslag i ett eller flere bestemte formuesgoder tilhørende debitor som kan stå som sikkerhet for kreditors opprinnelige krav – han må begjære utlegg, jf. tvangsl. § 7-1. En er her på sikringsstadiet; i kraft av sikringen får kreditor en panterett som besørger ham førsteprioritet til å utnytte og realisere verdien av formuesgodet til dekning av sitt pengekrav. Selve trusselen om realisasjon er ofte tilstrekkelig til at debitor innfrir kravet.

Hvis debitor fremdeles ikke innfrir kravet, kan kreditor gå til prosessens avsluttende stadium, kalt realiserings- eller dekningsstadiet. Her gjennomføres selve tvangsfullbyrdelsen. Kreditor forholder seg til utleggspantet, og tvangsmyndighetene bidrar med å realisere verdien av panteretten. Dette skjer ved at vedkommende formuesgode blir omgjort til penger, typisk ved tvangssalg, og kreditor får oppgjør av salgssummen til dekning av sitt krav så langt panteretten rekker.

Hittil er de prosessuelle sider av gjeldsinndrivelsen presentert. Fremstillingen av de materielle regler vil foretas nedenfor i punkt 2.2 og 2.3.

2.2 Beslagsretten i forhold til debitor

Det er et grunnleggende gjeldsfølgingsprinsipp at enkeltfølgende kreditor har rett til å inndrive krav han har på debitor dersom debitor ikke gjør opp for seg. Samme rett har kreditorfellesskapet hvis debitor slås konkurs. Som gjennomgangen ovenfor i punkt 2.1 viser, er det ulikheter i hvorledes gjeldsinndrivelsen gjennomføres. Materielt samsvarer imidlertid regelsettene.

Tvangsfullbyrdelsesloven § 7-1 annet ledd første punktum gir en nærmere beskrivelse av enkeltfølgende kreditors beslagsrett, og har følgende ordlyd:

”Utlegg kan tas i ethvert formuesgode som tilhører saksøkte og som det etter dekningsloven kapittel 2 kan tas beslag i.” (fotnoter utelatt)

I lovmotivene er det presisert at paragrafen er en *”ren henvisningsbestemmelse”*.³ Beslagshjemmelen i lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (heretter benevnt deknl.) fremkommer av bestemmelsen i § 2-2, og har følgende ordlyd:

”Når ikke annet er fastsatt ved lov eller annen gyldig bestemmelse, har fordringshaverne rett til dekning i ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden, og som kan selges, utleies eller på annen måte omgjøres i penger.” (fotnoter utelatt)

I deknl. § 2-1 er det dessuten presisert at bestemmelsen i § 2-2 gjelder *”ved kreditorbeslag så vel ved utlegg”*. Vilkåret *”tilhører saksøkte”* i tvangsl. § 7-1 annet ledd har derfor det samme materielle innholdet som *”tilhører skyldneren”* i deknl. § 2-2. Av den grunn vil den rettslige avgrensningen av enkeltfølgende kreditors beslagsrett i utgangspunktet være lik konkursboets. Dette er hensiktsmessig lovgivningsteknisk, all den tid grensen for beslag bør sammenfalle uavhengig av om det er tale om enkelt- eller fellesfølgning.

I relasjon til avhandlingens tema er det vilkåret om at formuesgodet må *”tilhøre skyldneren”* som er av størst interesse. Derfor vil beslagsretten redegjøres for og problematiseres med utgangspunkt i dette vilkåret.

Ordlyden i seg selv gir liten veiledning med hensyn til beslagsrettens nærmere grenser, men gir anvisning på at den må avgrenses mot formuesgoder tilhørende tredjepersoner. Antitesen her har avgjørende betydning; kreditor kan ikke ta beslag i formuesgoder debitor aldri har eid.

---

³ Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) s. 142.

Bestemmelsen avgrensner således beslagsretten ikke bare overfor debitor selv, men også tredjepersoner. Denne drøftelsen vil foretas nedenfor i punkt 2.3, da fokus her ligger på forholdet mellom utleggstaker og debitor isolert sett.

Etter ordlyden må debitor være eier av formuesgodet. Forarbeidene er tause med hensyn til hva slags eierskap som kreves for at kreditor kan ta beslag. I rettspraksis er spørsmålet imidlertid behandlet nærmere. De faktiske forhold i Rt. 1935 s. 981 (Bygland) var at en far hadde overført gården til sønnen. Det var ikke omstridt at eiendomsoverdragelsen var gjort proforma.⁴ Spørsmålet var om sønnens konkursbo kunne beslaglegge eiendommen fordi sønnen formelt fremstod som eier. Høyesteretts flertall (4-3) besvarte dette benektende, da eiendommen etter det avtalerettslige forholdet ikke reelt tilhørte sønnen. Til tross for den skarpe dissensen, dommens alder og det spesielle saksforholdet, er flertallets resultat lagt til grunn i senere tid og anses som prejudikat for setningen om at konkursboets gode tro sammenholdt med debtors legitimasjon ikke gir grunnlag for at boet kan ta beslag i vedkommende formuesgode.⁵ Flertallet reserverte seg mot å uttale seg om hva resultatet ville blitt for enkeltforfølgende kreditor i samme situasjon. Den alminnelige oppfatning i dag er derimot at reservasjonen ikke opprettholdes, slik at rettssetningen gjelder ved både konkurs og utlegg.⁶ At debitor overdrar de formelle eierposisjoner er derfor ikke tilstrekkelig til at kreditor avskjæres utleggsadgang.

Kriteriene vektlagt i vurderingen av om transaksjonen har realitet mellom avtalepartene, er i alminnelighet inndelt i en subjektiv og objektiv tilnærming. I den subjektive konstruksjonen av proformabegrepet vektlegges hva partene hadde ment med overføringen. I den objektive inngår en mer helhetlig vurdering av transaksjonen, som transaksjonens motiv og de faktiske og rettslige følger overføringen innebar for partene.⁷ Et spørsmål som har voldt problemer i praksis, er hvorvidt det er den subjektive eller objektive proformaregel som skal anvendes. I eldre teori⁸ og rettspraksis⁹ finner en igjen argumenter som forfekter hver sin tilnærming.

---

⁴ Med proforma menes, i tråd med tradisjonell lære, at disposisjonens innhold innad mellom partene skaper en annen rett eller virkning enn det disposisjonen formelt gir uttrykk for utad mot omverdenen.

⁵ Se eksempelvis Rt. 1972 s. 18 og Mads Henry Andenæs, *Konkurs*, 3. utgave, Oslo 2009 s. 157.

⁶ Se eksempelvis Rt. 2008 s. 705 og Borgar Høgetveit Berg, "Beslagsretten i heimelskonflikten", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1998 s. 817-873 (s. 824-826).

⁷ Se Borgar Høgetveit Berg, "Proforma i beslagsretten", *Jussens Venner vol. 52*, 04/2017 s. 203-221 (s. 207-214) for en nærmere behandling.

⁸ Se eksempelvis Brækhus (1962) s. 75 som argumenterer for en objektiv proformaregel. Tore Sandvik, "Proforma-overdragelse av fast eiendom", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1967 s. 48-75 (s. 73) mener derimot at Brækhus sin fremstilling "er forfeilet". På grunnlag av rettspraksis konstaterer han heller en "viss glidning bort fra det tradisjonelle "subjektive" proforma-begrep" mot et "mer "objektivt" preget begrep" (s. 72).

Nyere rettskilder tar utgangspunkt i den objektive proformaregel.¹⁰ Det kan diskuteres om utøvelse av et så distinkt skille er hensiktsmessig, og om det overhodet er heldig å betrakte det som et ”enten-eller”-spørsmål. En alternativ tilnærming kan være at begge regler inngår i en tottrinnsrakett, hvor første vurderingstema omhandler sakens subjektive sider. Hvis konklusjonen etter en slik vurdering er at transaksjonen har realitet mellom partene, kan det så sees hen til transaksjonens objektive innhold. Slik sett vil alle relevante omstendigheter i vurderingen av om det foreligger en proformatransaksjon, med sikkerhet bli tatt stilling til – først da kan det sies at saken er tilstrekkelig opplyst til å kunne konkludere om formuesgodet ”tilhører skyldneren”.¹¹

Avhandlingens tema omhandler situasjonen hvor debitor har overført et formuesgode han har eid, typisk ved et ordinært salg eller en gaveoverføring, til suksessor ved en avtale som er ugyldig. Hvorvidt kreditor kan ta beslag i det samme formuesgodet, kan i slike tilfeller ikke avgjøres på bakgrunn av forholdet mellom debitor og kreditor isolert sett; det må foretas en avgrensning av kreditors beslagsadgang overfor tredjepersoner.

2.3 Beslagsretten i forhold til debiters suksessor

2.3.1 Avgrensning av kreditors beslagsrett

Fremstillingen i det videre omhandler hvorledes beslagsretten utledes når det er konkurrerende tredjemenn i bildet. Spørsmålet er i hvilken grad utleggstakers beslagsrett begrenses av hensyn til en suksessor som gjør gjeldende at han allerede har en rettighet i det formuesgodet kreditor ønsker å stifte utlegg i, og at hans rettighet av den grunn må gå foran kreditorbeslaget.

Også her må beslagsrettens grenser i konkurranse med tredjemann fastlegges med grunnlag i hovedregelen i dekl. § 2-2. Vurderingstemaet er om formuesgodet fremdeles ”tilhører skyldneren”. I motsatt fall vil suksessor vinne rett på bekostning av kreditor.

---

⁹ Se således Rt. 1999 s. 865, Rt. 2001 s. 187 og Rt. 2005 s. 1476 som bygger på en objektiv lære, mens Rt. 1999 s. 901 foretar en subjektiv tilnærming. Sistnevnte dom kan derimot ikke fullt ut nyttes til illustrasjon og påskudd for en subjektiv proformaregel, fordi saksforholdet dreide seg om en ektepakt var proforma utformet. Reglene i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (heretter benevnt el.), særlig bestemmelsen i lovens § 51, hensyntar faren for kreditorunndragelse. Av den grunn vil proformavurderingen ved ektepaktstidspunktet ikke med enkelthet bli normgivende for proformavurderingen i andre saksforhold.

¹⁰ Se HR-2018-1265-A og Berg (2017) s. 214-221.

¹¹ Se likevel Berg (2017) s. 217-218, som mener at de relevante omstendigheter ”stort sett [vil] vera dei same anten det er spørsmål om subjektiv eller objektiv proforma”.

Ordlyden gir ikke særlig veiledning med hensyn til hvor langt beslagsretten rekke. Bestemmelsen må derfor suppleres med så vel lovfestede som ulovfestede regler.

Lovgiver har med hensikt latt være å regulere beslagsrettens grense i forhold til tredjemann i en så generell bestemmelse. I stedet kommer ”*reglene om legitimasjon, rettsvern og omstøtelse (...) inn her, foruten bevisreglene*”.¹²

Dekningsloven § 2-2 er en forlengelse av det ulovfestede prinsipp om ”først i tid, best i rett”, som der igjen kan ses som utslag av den ulovfestede regel om at ingen kan overføre større rett enn han selv har. Foruten dekl. § 2-2, er lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (heretter benevnt pantel.) §§ 1-10 tredje ledd og 1-13 samt alle ekstinksjonsregler eksempler hvor prinsippene er lovregulert.¹³ Prinsippene er sentrale i formueretten, og i det hele tatt grunnleggende forutsetninger for at rettigheter, så vel økonomiske som ikke-økonomiske, skal kunne overføres fra en rettighetshaver til en annen. Begge er, ifølge Brækhus, uttrykk for ”*elementære og dypt forankrede rettferdsforestillinger*”.¹⁴ Anvendt på dobbelsuksjesjonskonflikten, hvor to rettssubjekter – her utleggstaker og suksessor – utøver kolliderende rettigheter i samme formuesgode, innebærer de som hovedregel at retten som er stiftet sist, må vike for retten stiftet først. Forklaringen er enkel: at ingen kan overføre større rett enn en selv har innebærer at det yngste rettsvervet må respektere det eldste – i motsatt fall overfører rette eier en rettighet han ikke lenger innehar. Kreditor må dermed respektere rettigheter etablert i formuesgodet før beslutning om utleggspant foreligger, jf. tvangsl. § 7-18, for ikke å få større rett enn debitor selv.

Selv om prinsippene utgjør hovedregelen hva gjelder rettighetsoverføringer, gjøres det i særlige tilfeller unntak; beslagleggende kreditor kan fortrenge suksessors rett, til tross for at suksessors rett var stiftet først. Den alminnelige betegnelse hvor kreditor utsletter suksessors rettighet, er kreditorekstinksjon. Det innebærer at det eldre rettsvervet må vike fordi suksessor ikke har utført de handlinger, benevnt rettsvernsakter, som lovgivningen forutsetter at gjennomføres for at etterfølgende konkurrerende rettssubjekter skal måtte respektere den allerede etablerte retten. Formålet med rettsvernsreglene er å sikre kontroll med at eldre rettigheter reelt er stiftet før et kreditorbeslag, slik at formuesgoder ikke urettmessig blir unndratt fra dekning.¹⁵ Suksessors forføyning over eksempelvis fast eiendom kan fortrenge

---

¹² NOU 1972: 20 s. 255.

¹³ Se eksempelvis lov 17. februar 1939 nr. 1 om gjeldsbrev (heretter benevnt gbl.) § 25 og lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysing (heretter benevnt tingl.) §§ 20 flg.

¹⁴ Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt 3 og 4*, Oslo 1998 s. 26.

¹⁵ Kåre Lilleholt, *Allmenn formuerett*, Oslo 2012 s. 32.

av etterfølgende kreditorbeslag dersom suksessor ikke besørger forføyningen tinglyst, jf. tingl. § 20 første ledd. Det samme gjelder ved forføyning over en simpel fordring dersom det ikke er gitt underretning til skyldneren, jf. gbl. § 29 første ledd.

Overordnet sett er det derfor avgjørende for kreditors beslagsrett at suksessor ikke har stiftet en rettighet i debtors formuesgode som er beskyttet mot etterfølgende rettserverv. Fra debtors ståsted er vurderingstemaet om han har en *”så sterk tilknytning til beslagsobjektet at eierkarakteristikken er på sin plass”* til at kreditor kan ta beslag i eiendomsretten.¹⁶

2.3.2 Grunnleggende forutsetninger for suksessors erverv

Innledningsvis i punkt 1.4 ble det redegjort for at suksessors erverv forutsettes å foreligge på beslagstiden. Det er altså tale om en situasjon hvor formuesgodet er på vei *ut* av debtors formuessfære, og suksessors erverv er eldre enn kreditorbeslaget. Den grunnleggende problemstillingen er om enkeltfølgende kreditor kan gripe inn i deres forhold og ta utlegg, på bakgrunn av en betraktning om at formuesgodet fremdeles *”tilhører”* debitor i tvangsfullbyrdelseslovens og dekningslovens forstand. Sett fra suksessors ståsted, er spørsmålet i hvilken grad det har funnet sted et endelig erverv før beslagstidspunktet som utleggstaker er nødt til å respektere.

Dersom kreditorbeslaget finner sted før suksessors erverv, blir vinklingen en annen. Her vil reglene om ekstinktivt avtaleerverv i god tro kunne komme til anvendelse. Debitor kan fremdeles ha et ytre skinn av legitimasjon som medfører at konkurrerende godtroende avtaleerverver kan utslukke kreditors beslag.¹⁷ Problemstillinger som oppstår i forlengelsen av læren om ekstinktivt avtaleerverv i god tro er anliggender som faller utenfor avhandlingens tema, og vil som nevnt ikke gås nærmere inn på.

For konkursboet kan kreditorbeslag ved *”ut av boet”*-konflikter skje med hjemmel i tre ulike regelsett. For det første er det gjennom forutsetningen om at ervervet må være bindende. Dernest er det gjennom kravet om at den ervervede rettighet må ha rettsvern for å være beskyttet. Avslutningsvis er det gjennom reglene om omstøtelse.

I setningen om at ervervet må være bindende, ligger tre betingelser som fordres oppfylt; ervervet må være *endelig*, det må være *reelt*, og det må være *gyldig*.¹⁸ Eksempelvis vil

---

¹⁶ Berg (1998) s. 820.

¹⁷ Mads Henry Andenæs, *Konkurs*, 2. utgave, Oslo 1999 s. 166.

¹⁸ Andenæs (2009) s. 242.

vurderingen av ervervets gyldighet måtte knyttes opp mot og avhenge av de rettsregler som kommer til anvendelse for den aktuelle ervervstype. Er det tale om å treffe et vedtak i selskapsretten, vil selskapsrettslige regler være aktuelle. Ikke minst kan også avtalerettens overordnede regler om avtaleslutning og ugyldighet være relevante.¹⁹ Forutsetningen om bundethet griper således inn i selve avtalen mellom debitor og suksessor, og konkursboet kan påberope at formuesgodet fremdeles "*tilhører skyldneren*" dersom betingelsene ikke er oppfylt. I det videre vil det avgrenses mot en vurdering av om ervervet er bindende, nettopp fordi avhandlingen baseres på en avtale som forutsettes å være ugyldig.

Rettsverns- og omstøtelsesreglene innebærer at kreditorfellesskapet kan ta beslag også i formuesgoder som ikke lenger er innenfor debtors formuessfære; gjenstandene vil ikke "*tilhøre skyldneren*" på beslagstidspunktet fordi tredjemanns erverv er bindende. Gjenstandene trekkes altså tilbake til konkursboet, til tross for at de tilhører en annen enn konkursdebitor.

Til illustrasjon kan de tre regelsett dermed inndeles i en tretrinnskala. Forutsetningen om bundethet knytter seg direkte opp mot hovedregelen om beslagsrett i dekl. § 2-2 og vil være det primære regelsett konkursboet påberoper seg som grunnlag for å angripe suksessors erverv. De to øvrige regelsett er av subsidiær karakter, ettersom anvendelsen av de forutsetter at ervervet ellers er bindende.

Når tredjemanns erverv er ugyldig, er det derfor ikke nødvendig å gå veien om rettsvernsreglene; at rettsvern er etablert vil ikke reparere ugyldighetsgrunnen, fordi rettsvernsakten er uten betydning for forholdet mellom partene.²⁰ Ekstinksjonsreglene forutsetter at ervervet er beheftet med en rettsmangel, ikke en ugyldighetsmangel. Det vil si at en avtale om kjøp av motorvogn er like bindende selv om ervervet ikke er tinglyst i motorvognregisteret. Og en avtale om kjøp av fast eiendom er ikke bindende dersom avtalen inneholder tilblivelsesmangler, selv om ervervet er tinglyst. Boets beslagsrett følger derfor direkte av hovedregelen i dekl. § 2-2. Av den grunn er det heller ikke naturlig å tale om kreditorekstinksjon, da det nettopp er det stikk motsatte: kreditorene beslaglegger det som

---

¹⁹ Kristian Huser, *Gjeldsforhandling & konkurs*, bind 3, Bergen 1992 s. 30.

²⁰ Noe annet er at ikke-juristers oppfatning kan være at ugyldigheten repareres ved iaktakelse av rettsvernsakten. Denne uriktige forståelsen kan om mulig forklares dels ved at det stilles forholdsvis omfattende formaliakrav for at rettigheter i det hele tatt skal kunne tinglyses, spesielt rettigheter til fast eiendom, og dels fordi tinglysningsmyndighetene utøver en noe begrenset materiell kontroll av avtalens underliggende forhold, jf. også Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger, *Tingsrett*, 8. utgave, Oslo 2016 s. 614 fotnote 1447.

rettmessig tilhører debitor etter det avtalerettslige forholdet.²¹ Med samme begrunnelse er det heller ikke nødvendig for konkursboet å gå veien om omstøtelsesreglene, som jo forutsetter at ervervet ellers er bindende og at rettsvern er brakt i orden.

For enkeltforfølgende kreditor stiller det seg noe annerledes. Lovgiver har uttrykkelig avvist at dekningslovens regler om omstøtelse av rettslige disposisjoner også gjelder ved enkeltforfølging.²² I rettspraksis har utleggstaker heller ikke fått medhold i kravet om omstøtelse på ulovfestet grunnlag.²³ Derimot har kreditor ved enkeltforfølging samme adgang som konkursboet til å beslaglegge et formuesgode det ikke er skaffet rettsvern for.

Hva gjelder enkeltforfølgende kreditors adgang til å ta utlegg gjennom en påberopelse om at avtalen ikke er gyldig, og derav at forutsetningen om bindende erverv ikke er oppfylt, er usikkert. Det er dette som er temaet for avhandlingen.

2.3.3 Bevisspørsmål

Under utleggsforretningen er det ikke uvanlig at kreditor blir møtt med en innsigelse – enten fra debitor, suksessor eller begge – om at avtalen mellom debitor og suksessor er bindende, slik at kreditor ikke kan beslaglegge formuesgodet ettersom det ikke lenger *”tilhører skyldneren”*.

Tvangsfullbyrdelsesloven inneholder enkelte regler om hvordan namsmannen skal håndtere innsigelsen om at formuesgodet tilhører andre enn debitor. Lovgiver har altså valgt å formulere særlige bevisregler for at namsmannen skal kunne ta stilling til hvilket faktum som er relevant for subsumsjonen under dekl. §2-2, hvorledes avveiningen av de faktiske forhold skal skje, hvilket beviskrav som kreves for å få medhold, samt hvem som har bevisbyrden. Med bevisbyrde menes, i tråd med alminnelig lære, den part resultatet vil gå på bekostning av så fremt det er tvil om hvorvidt beviskravet er oppfylt eller ikke.²⁴ Beviskrav er en juridisk norm som fastsetter hvilken grad av sannsynlighet som kreves for at rettsapparatet skal kunne legge et bestemt faktum til grunn, når det ikke er på det rene hvordan de relevante faktiske omstendigheter i saken forholder seg.²⁵

---

²¹ Sjur Brækhus og Borgar Høgetveit Berg, ”Introduksjon til reglene om omstøtelse”, *Jussens Venner vol. 49*, 02/2014 s. 61-120 (s. 73).

²² NOU 1972: 20 s. 284-285.

²³ Jf. kjennelsen inntatt i Rt. 2014 s. 922 premiss 18 og 19, avsagt på tvangsfullbyrdelsens område.

²⁴ Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 3. utgave, Tromsø 2017 s. 911.

²⁵ *Op.cit.*

Presumsjonsreglene det her er tale om, er lovfestet i tvangsl. §§ 7-13 og 7-14. Formålet med reglene er å oppstille visse formodninger som skal avhjelpe namsmannen i arbeidet med å klarlegge hvem formuesgodet tilhører, særlig i situasjoner hvor uenighet mellom partene kan medføre en økt arbeidsbelastning og motvirke hurtig gjeldsinndrivelse.²⁶ Bestemmelsene bygger på ulike ytre forhold; det sondres ut fra hvem som besitter eller er registrert eier av formuesgodet, og i forlengelsen også hvem som har bevisbyrden.

Formuesgoder suksessor er i besittelse av eller er registrert eier av, reguleres i § 7-14. Sammenholdt med bestemmelsens ordlyd kan situasjonen hvor avtalen mellom debitor og suksessor er ugyldig, ses under denne synsvinkel: utleggstaker gis adgang til å ta beslag i et formuesgode som suksessor i det ytre fremstår som eier av, forutsatt at det er *”sannsynlig at [debitor] er eier”*. Det er altså kreditor som har bevisbyrden, og tvil om faktum går etter alminnelige prinsipper ut over ham.

Beviskravet er angitt ved betegnelsen *”sannsynlig”*, og er i samsvar med det sivilprosessuelle kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt. Det alminnelige overvektsprinsippet har vært begrunnet med at det gir størst sannsynlighet for et korrekt avgjørelsesgrunnlag, og dermed også sikrer flest materielt riktige avgjørelser.²⁷

En viktig bemerkning er at bestemmelsen kun gir uttrykk for en presumsjon; hvis det relevante faktum i saken er avklart og eierforholdene ikke er omstridt, skal bevispresumsjonen ikke tillegges betydning, jf. kjennelsen inntatt i Rt. 2000 s. 585. Kjæremålsutvalget uttalte på s. 587-588 at *”[d]ersom det er frembragt nærmere opplysninger om eierforholdet”* kan namsmannen ikke ta stilling til eierforholdet ut fra eget forgodtbefinnende, men må ta *”stilling til eierforholdet ut fra det faktum som er opplyst”*. I samme retning er kjennelsen inntatt i Rt. 1999 s. 901. Selv om uttalelsene er knyttet opp mot bevispresumsjonen i § 7-13, må tilsvarende gjelde for § 7-14.²⁸

I rettspraksis er det videre fremholdt at verken § 7-13 eller § 7-14 kan ses som utslag av materielle regler om kreditorenes beslagsrett; de er kun av prosessuell art som skal lette arbeidet med å fastlegge korrekt faktum under utleggsforretningen. De er følgelig ikke ment å

---

²⁶ Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) s. 151.

²⁷ Se eksempelvis Rt. 2008 s. 1409 premiss 39: *”Dette kravet til bevisets styrke begrunnes gjerne med at partenes interesser er likeverdige og kontrære, og at en ved å nøye seg med sannsynlighetsovervekt totalt sett sikrer flest materielt riktige dommer”* og Skoghøy (2017) s. 913.

²⁸ Se i denne retning LB-2017-37829, hvoretter det i kjennelsens punkt 6.3 under ’Innledning’ premiss 4 fremkommer at *”(…) lagmannsretten legger til grunn at tilsvarende prinsipp gjelder for § 7-14”*.

skulle endre den materielle beslagsadgangen. Rettstilstanden var tidligere usikker, men kjennelsen som endelig avklarte spørsmålet var Rt. 1999 s. 901. Betrakningen er naturlig all den tid de materielle beslagsreglene for henholdsvis utleggstaker og konkursbo følger samme hovedregel i dekl. § 2-2.

2.4 Beslagsrettens legislative begrunnelse

Utgangspunktet for kreditorenes beslagsrett er nokså enkel: debitor har ikke valgfrihet med hensyn til om han vil innfri kreditorenes krav eller ikke. For å avverge at debtors unnlatelse av å innfri kravene går på bekostning av kreditorenes sikkerhet, må rettsordenen sørge for at kreditorene gis en reell mulighet til å tvinge debitor til å betale – ellers vil regelsettene om eksempelvis avtaleslutning, erstatningsplikt og følgene av kontraktsbrudd være uten virkning og derav illusoriske. Måten rettsordenen legger til rette for dette på, er å la kreditorene forsyne seg av debtors formue.²⁹

Hvilke hensyn beslagsreglene er ment å ivareta, stiller seg noe ulikt alt ettersom det er enkelt- eller fellesforfølging det er tale om.

Formålet med konkursinstituttet er å avvikle debtors forretningsvirksomhet, ta beslag i de aktiva han måtte ha og realisere disse med størst mulig fortjeneste, for i siste omgang å dele utbyttet mellom kreditorene etter nærmere fastsatte prioritetsregler i dekningslovens kapittel 9. Kreditorene medvirker således til at en ulønnsom virksomhet blir avvirket, fremfor at den fortsetter driften med fare for større tap for kreditorfellesskapet. Hensikten er slik sett å legge til rette for at kreditorenes tilgodehavende blir dekt i størst mulig grad. Av den grunn vil konkursdebtors handlefrihet være begrenset under en konkurs, ettersom en disponering av aktivaene på dette tidspunktet i realiteten er en disponering over verdier som skal tilfalle kreditorene. Konkursboets beslagsrett skal derfor hindre at debitor taper boet for verdier.

Adgangen til å ta utlegg har delvis andre formål og funksjoner enn en konkursgjennomgang. Ved utlegg sikres kreditor en særlig dekningsrett i debtors formuesgoder med prioritet foran øvrige kreditorer. Han konkurrerer altså ikke lenger med de usikrede kreditorene, med mindre konkurs i debtors virksomhet åpnes innen tre måneder, eller i særlige tilfeller innen to år, etter at utlegg ble tatt, jf. dekl. § 5-8. Kreditor gis sikkerhet for sin prioritet ikke bare overfor andre utleggspanthavere i samme formuesgode og konkursboet utenfor de nevnte frister fastsatt i dekl. § 5-8, men også overfor tredjemenns senere rettsverv gjennom avtale med

---

²⁹ Hans Fredrik Marthinussen, *Tredjemannsproblemene*, 1. utgave, Oslo 2016 s. 155.

debitor. En annen funksjon utlegg har, er å gi debitor tid til å områ seg til å kunne innfri det opprinnelige kravet, fremfor at namsmannen går direkte til dekningsstadiet og besørger realisasjon. Følgelig gir utleggsadgangen uttrykk for en variant av ”det minste inngreps prinsipp”; dersom en kan oppnå målet, her innfrielse av det utestående kravet, med et mindre inngripende tiltak, vil det være verken nødvendig, hensiktsmessig eller forholdsmessig å anvende sterkere virkemidler – iallfall ikke når en tar i betraktning at utleggspant gir god sikkerhet samt at det for debitor er et nokså inngripende tiltak i seg selv. Dessuten er selve trusselen om realisasjon, som nevnt i punkt 2.1, ofte tilstrekkelig til at debitor innfrir kravet, og derav vil det ikke være nødvendig med tvangsrealisasjon overhodet. Som et avsluttende moment kan bestemmelsen inntatt i lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff § 169 nevnes, som regulerer hvilke strafferettslige sanksjoner debitor kan ilegges hvis han hindrer tvangsfullbyrdingen. Utlegget sikrer altså kreditor et vern mot at debitor destruerer eller på annen måte vanskeliggjør gjeldsinndrivelsen. Utleggets viktigste funksjon er likevel å stå som sikkerhet for kreditors krav, og dets viktigste virkning er å legge til rette for realisering av panteretten som besørger dekning så langt utbyttet rekker.³⁰

Som gjennomgangen viser er beslagsreglenes overordnede formål, både ved enkelt- og fellesforfølgning, å sørge for at kreditor får dekt de krav han har på debitor. En debitor som innser at kreditorpågang er sannsynlig i nær framtid, kan ha insentiv til å unndra verdier fra kreditorenes dekning ved å disponere over formuesgodene på en måte som best tjener ham selv. Han kan eksempelvis overdra gjenstander til suksessor fremfor å tilgodese sine kreditorer. Ved slike begivenheter vil kreditor ha et klart beskyttelsesverdig behov for vern, nettopp fordi enhver kreditorskadelig disponering vil gå på bekostning av kreditorenes dekningsrett. Til dette trengs regler som er utformet med tanke på å forhindre kreditorsvik, slik at verdier ikke urettmessig unndras kreditorene.

Hvorledes kreditorsvik kan motarbeides, er mangfoldig. I denne sammenheng kan rettsvernsreglene nevnes. Ved å stille krav til ytre markering av rettighetsoverdragelser, sørger man for at det blir enklere å avgjøre om overdragelser forut for et kreditorbeslag er reelle eller ei – rettighetene står seg kun om de er gjort notoriske. Særlig viktig er dette for å klargjøre både tidspunktet for når rettsstiftelsene ble utført, samt deres omfang. Reglenes bærende begrunnelse er altså å sikre kontroll og etterprøvnbarhet med at eldre rettighetsoverdragelser reelt er stiftet før et kreditorbeslag. Sett fra suksessor sin side, verner

---

³⁰ Lilleholt (2012) s. 127.

de ham mot konkurrerende tredjemenn. For øvrig er også reglene om omstøtelse utformet med tanke på å forhindre kreditorsvik. Dessuten kan bestemmelsen om rådighetsforbud i kkl. § 100 og det panterettslige spesialitetsprinsippet³¹ nevnes.

Faren for kreditorsvik har også betydning i et mer overordnet og samfunnsrettet perspektiv. Dersom reglene ikke er utformet slik at kreditorene anerkjennes sikkerhet for at deres krav blir dekt, vil det bli vanskelig å bidra til god finansiell styring av virksomheter samt reisning av kapital i næringslivet. Det vil dessuten virke hemmende på omsetningslivet; det vil medføre mindre kapital i omløp grunnet kreditorenes frykt for at de ikke garanteres oppgjør.

3 Ugyldighetsrelaterte betraktninger

3.1 Hovedlinjer i fremveksten av ugyldighetsreglene

Når det i avhandlingens kapittel 4 tas stilling til om enkeltfølgende kreditor, på selvstendig grunnlag, kan påberope en ugyldighetsgrunn som ikke er gjort gjeldende av debitor selv, nødvendiggjør det en generell fremstilling av ugyldighetsreglene i norsk rett.

Selv om en befinner seg på privatrettens område hvor hovedregelen om avtalefrihet hersker, kan rettsordenen ikke alltid la en disposisjon få virkning etter sitt innhold; rettsordenen må fastlegge visse grenser for den enkeltes mulighet til å binde seg selv overfor medkontrahenten. I juridisk sammenheng blir denne grensen betegnet som grensen for den private autonomi, og er knyttet opp mot spørsmålet om hvem som kan binde seg, hvordan man kan binde seg og hvilke betingelser man kan binde seg til. Inngås avtalen utenfor denne grensen, medfører det ugyldighet. Begrunnelsen er at kontraktsfriheten kan misbrukes, og dette er måten rettsordenen har valgt å forhindre at så skjer.

I de eldste rettsforfatninger var det ikke vanlig å regulere begrensninger i kontraktsfriheten. Så lenge de strenge formkrav var oppfylt, ble avtalen ansett bindende. Begrunnelsen var todelt. For det første ble kontraktene inngått under spesielle forhold, og omstendighetene i seg selv ga en form for sikkerhet mot misbruk av kontraktsfriheten; for å inngå gyldige kontrakter måtte man, som i det gamle Rom, sørge for at flere vitner overvar kontraktsslutningen.³² Indirekte ga dette en form for trygghet mot at motparten anvendte svikaktige eller voldelige

---

³¹ Se pantel. § 1-4 første ledd, som gir uttrykk for prinsippets praktisk viktigste side i panteretten.

³² Fredrik Stang, *Innledning til formueretten*, 3. utgave, Oslo 1935 s. 490.

virkemidler for å få i stand en avtale. For det andre var borgernes behov for beskyttelse mot overgrep ikke særlig stort; i samfunnet hersket oppfatningen om at trusler og lignende pressmidler var anerkjente hjelpemidler. De klassiske ugyldighetsregler vi har i dag, som svik og utnyttelse av motpartens uerfarenhet, ble altså ikke ansett som tilstrekkelig til å kjenne en avtale ugyldig etter eldre rettsforfatninger.³³

Med tiden og endrede samfunnsforhold økte kravet til rettssikkerhet og behovet for beskyttelse. Formelle regler var ikke lenger tilstrekkelig, og det ble formulert flere materielle regler med formål å regulere de groveste tilfeller av misbruk av kontraktsfriheten. Blant de eldste materielle ugyldighetsregler var tvang og svik.³⁴

I det 19. århundre ga dessuten nye krefter tilfart til diskusjonen om ugyldighetslæren. På bakgrunn av den nye internasjonale verdenshandelen økte behovet for en mer helhetlig ugyldighetslære av hensyn til omsetningslivets sikkerhet og effektivitet.³⁵ Det nødvendiggjorde et fokusskifte, i form av å vektlegge de ytre og synbare omstendigheter for å vurdere om et utsagn hadde forpliktende følger. Tidligere læres fokus på viljesdogmet, som innebar at de psykiske forutsetninger – den indre viljen – var drivkraften for at et utsagn ble kjent forpliktende, måtte altså vike.³⁶ Dessuten økte kravet til lojalitet i kontraktsforhandlinger, og i nordisk rett ga det seg utslag i en ny regel om den synbare viljesmangel i avtl. § 33.

Siste store fremvekst av ugyldighetsregler kom som følge av den sterke industriveksten. Fra å fokusere på hensynet til avtalepartene, var det nå hensynet til handelssamfunnet som stod i sentrum. Det som gjorde seg gjeldende var behovet for å regulere lovgivningen på en måte som ga forutberegnelighet og trygge rammer for omsetningslivet, slik at det kunne komme samfunnsøkonomien til gode.³⁷ I norsk rett ga det seg utslag i regler som tok sikte på å ivareta den frie markedskonkurransen. Et eksempel var den nå opphevede trustloven av 12. mars 1926 nr. 3, som i § 13 formulerte forbud mot å ta eller kreve en pris eller et vederlag som måtte anses utilbørlig. Herved ble det søkt å hindre at grupper av selskaper kontrollerte markedet og derav undergravde den frie konkurransen.

Utviklingen innen ugyldighetslæren var etter dette langt fra over. Særlig ble innskrenkninger i kontraktsfriheten, determinert av samfunnsmessige hensyn, mer vidtgående formulert og fikk

---

³³ Stang (1935) s. 491.

³⁴ *Op.cit.*

³⁵ Stang (1935) s. 493.

³⁶ *Op.cit.*

³⁷ *Op.cit.*

en mer planmessig utforming. Avtalelovens kapittel 3, som omhandler ugyldige viljeserklæringer, er et godt eksempel på det. Lovfestingen kom som utslag av en alminnelig tendens, ønske og behov for å utvide de allerede lovfestede ugyldighetsregler, med den hensikt å unngå misbruk som kontraktsfriheten kan gi grunnlag for. I lovmotivene er dette sterkt fremhevet; læren om ugyldige viljeserklæringer var særlig skikket som gjenstand for lovgivning, da det måtte ”erkjendes, at (...) [de] ikke kan naa den utvikling de trænger, med mindre lovgivningen griper ind”.³⁸ Og det var nettopp her at behovet for en lovreform var mest presserende, all den tid utviklingen av ugyldighetsreglene av erfaring ”ikke helt ut [kan] besørges av retsbruken”.³⁹ Dessuten var dagjeldende lovfestede ugyldighetsregler ”for en del meget gamle og gaar ut fra samfundsforhold og retsopfatninger som nu forlængst er forældet”.⁴⁰ Oppsummert var avtalelovens kapittel 3 utslag av behovet for å beskytte den svakere part, innskrenke kontraktsfriheten og oppfylle kravene til datidens handels- og industrisamfunn.

3.2 Introduksjon av det alminnelige ugyldighetsbegrepet

Oppgavens tema fordrer en redegjørelse for hvilket innhold som legges i ugyldighetsbegrepet.

Til tross for at overskriften til avtalelovens kapittel 3 heter ”Om ugyldige viljeserklæringer”, gir verken avtaleloven selv eller lovmotivene en allmenn definisjon av ugyldighetsbegrepet. I de spesifikke bestemmelser i kapittelet er dessuten andre og mer konkrete uttrykk gjennomgående anvendt; viljeserklæringen ”binder ikke” eller parten er ”ikke bundet”. Heller ikke i øvrige deler av lovgivningen gis det en nærmere beskrivelse av begrepets innhold.⁴¹

Begrepsforklaringen forespeiler to innfallsvinkler. For det første kan en fokusere på selve utfallet; ugyldighet vil her være betegnelsen på det resultat disposisjonen forårsaker. Det dikterer altså om rettsvirkningen inntreffer eller ikke.⁴² Den andre innfallsvinkel retter seg mot vilkårssiden som forutsetning for avtalerettslig bundethet; ugyldighet forklares som en følge av mangler av prosessuell, materiell eller personell art.⁴³ I forlengelsen av disse

---

³⁸ Ot.prp. nr. 63 (1917) s. 17.

³⁹ *Op.cit.*

⁴⁰ *Op.cit.*

⁴¹ I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker § 259 annet ledd nr. 3) bestemmes at vedtakelse av et forelegg kan påankes hvis ankegrunnen er at vedtakelsen ”ikke er bindende som viljeserklæring”.

⁴² Eksempel på en lovbestemmelse som benytter ugyldighet som betegnelse på rettsvirkningen, er lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister § 7-1 første ledd siste punktum; en avtale om utenrettslig mekling som ble inngått før tvisten oppstod, ”er ikke bindende for en forbruker”.

⁴³ Eksempel på en lovbestemmelse som benytter ugyldighet som betegnelse på vilkårssiden, er lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (heretter benevnt asal.) § 2-10 annet ledd siste punktum. Registrering av

innfallsvinkler kan ugyldighet illustreres som et rettslig koblingsbegrep mellom rettsfaktum, som vil være ugyldighetsgrunnene, og de rettsvirkninger som utløses, altså ugyldighetsvirkningene.⁴⁴ 'Ugyldighet' er slik sett bare en teoretisk begrepskonstruksjon til illustrasjon for vurderingen av om en disposisjon skal få virkninger etter sitt innhold, og vil derfor ikke i seg selv kunne løse konkrete rettsspørsmål.

I eldre doktriner var det noe uenighet og divergerende forklaringer på hvordan ugyldighetsbegrepet skulle forstås. Undertiden ble det anvendt i meget vid forstand; det ble brukt om enhver rettshandel som ikke hadde rettsvirkning som sådan. *Lassen* presenterte derimot oppfatningen om at 'ugyldige' rettshandler måtte være snevrere enn de 'uvirksomme', da ugyldighetsbegrepet kun omfattet den del av de uvirksomme løfter "*hvis Uvirksomhed bestaar deri, at de paa Grund af en Mangel ved Retshandelen ikke binde Løftgiveren til Opfyldelse af Løftet efter dets umiddelbare Indhold eller til at tilsvare Opfyldelsesinteressen*".⁴⁵ Hvis løftet binder løftgiveren "*blot i en af disse Retninger, kaldes det gyldigt. Binder det ham ikke i nogen af disse Retninger, kaldes det ugyldigt (...)*".⁴⁶ Øvrige litterære fremstillinger avviker ikke vesentlig fra Lassens oppfatning, og kan stå som illustrasjon på en alminnelig anerkjent forklaring av ugyldighet i juridisk doktriner.⁴⁷

På det generelle plan kan det følgelig slutes at selv om et løfte er avgitt og kommet til adressatens kunnskap, og selv om adressaten har gitt sin aksept innenfor de frister og på de måter rettsordenen anerkjenner, kan det foreligge en eller annen form for mangel eller omstendighet ved avtaleinngåelsen, eventuelt senest innen den forlengende frist i avtl. § 39, som virker inn på avtalen på en slik måte at den ikke kan opprettholdes som gyldig og derav ikke får de sedvanlige rettsvirkninger.⁴⁸

På bakgrunn av denne gjennomgangen vil 'ugyldig' i det videre forstås som en betegnelse på at en avtale ikke gis virkning etter sitt innhold.

---

aksjetegningen vil ikke gjøre tegningen bindende dersom den er "*falsk, forfalsket, foretatt under grov tvang eller er i strid med vergemålsloven*".

⁴⁴ Hilde Hauge, *Ugyldighet ved formuerettslige disposisjoner*, Oslo 2009 s. 19.

⁴⁵ Julius Lassen, *Haandbog i Obligationsretten*, Tredie udgave, København 1917-1920 s. 71.

⁴⁶ Lassen (1917-1920) s. 71-72.

⁴⁷ Hauge (2009) s. 78. Se eksempelvis Henry Ussing, *Aftaler*, Tredie udgave 5. oplag, København 1986 s. 118, hvorefter et løfte er ugyldig kun "*naar det hverken har Retsvirkning efter sit Indhold eller forpligter til at svare Opfyldelsesinteresse*", og for øvrig Carl Jacob Arnholm, *Privatrett II Avtaler*, Oslo 1964 s. 17-18.

⁴⁸ I samme retning er Jo Hov, *Avtalerett*, 3. utgave, Oslo 1993 s. 146: "*(...) normalt reserverer vi begrepet 'ugyldighet' for de situasjoner hvor avtalen tilsynelatende er i orden rent formelt – et tilbud er akseptert i rett tid osv. – men hvor det likevel foreligger uregelmessigheter – f.eks. tvang (...)*".

3.3 Oversikt over systematiske inndelinger

Videre vil det gis en generell fremstilling over ulike måter ugyldighetsreglene klassifiseres på, både i eldre og dagens doktrine. Fremstillingen er nødvendig for å kunne besvare den overordnede problemstillingen i kapittel 4; hvilken kategori ugyldighetsregelen faller inn under, sammenholdt med de interesser ugyldighetsregelen er ment å verne, har betydning for hvem som har rådighet over ugyldighetsspørsmålet.

En alminnelig anerkjent inndelingsmetode i dagens rettsvitenskap er en kategorisering ut fra hvilke egenskaper ugyldighetsgrunnen skriver seg fra. Det trekkes et grunnleggende skille mellom formmangler, kompetansemangler, tilblivelsesmangler og innholdsmangler.

Med formmangel menes at avtalen forsømmer formkravene fastsatt for det rettsområdet avtalen skriver seg fra. Slike ugyldighetsregler oppstiller altså form som en gyldighetsbetingelse. Utgangspunktet i norsk rett er at både muntlige og skriftlige avtaler er bindende, men spredt omkring i lovgivningen finner man bestemmelser som gir veiledning med hensyn til hvorledes en avtale spesifikt må inngås for å kunne anses som gyldig inngått, se eksempelvis lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag § 61 første ledd.

Kompetansemangel innebærer at det hefter en mangel ved avtaleparten som person som virker inn på adgangen til å binde seg. Parten kan eksempelvis være satt under vergemål grunnet sinnslidelse, jf. lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (heretter benevnt vgml.) § 20. Begrunnelsen for denne kategori ugyldighet er at forutsetningen for i det hele tatt å kunne binde seg kontraktsrettslig, er at en selv forstår rekkevidden av eget utsagn. Grensen for evnen til å binde seg trekkes derfor ut fra partens alder, modenhet og mentale helse.

Habilitetsmangel anvendes gjerne som synonym til kompetansemangel, da parter som ikke anses å ha evnen til å binde seg betegnes kontraktsrettslig inhabile.⁴⁹ Spørsmålet om løftet er ugyldig, beror hovedsakelig på en tolkning av bestemmelsene i vergemålsloven eller ulovfestet rett.

Derne setter rettsordenen grenser for hvordan en avtale blir til på. For at partene skal kunne kreve avtalen gjennomført ved hjelp av maktapparatet, forutsetter rettsordenen at avtalen er inngått på en særskilt måte. Betegnelsen er tilblivelsesmangel dersom disse grenser er overskredet. De klassiske ugyldighetsregler om tvang, forfalskning og svik kan her nevnes;

---

⁴⁹ Johan Giertsen, *Avtaler*, 3. utgave, Oslo 2014 s. 141.

det karakteristiske for slike regler er om det ved avtaleinngåelsen ”forelå spesielle graverende omstendigheter”.⁵⁰

Innholdsmangel innebærer at det hefter en mangel ved det innholdsmessige i avtalen, eksempelvis ved at innholdet strider ”imod Loven, eller Ærbarhed”, jf. Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15. april 1687 (heretter benevnt NL) 5-1-2. I nyere tider har lovgivningen gått i retning av å innskrenke avtalefriheten, særlig med hensikt å beskytte den svakere part i avtaleforholdet, eksempelvis forbrukere. Hvor grensen for avtalefriheten går, reguleres hovedsakelig i de enkelte lover som gjelder for de spesifikke avtaletyper, eksempelvis i lov 21. juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp (heretter benevnt fkjl.) og lov 16. juni 1989 nr. 63 om håndverkertjenester m.m for forbrukere (heretter benevnt hvttl.). En generalklausul, uavhengig av avtaletype, finnes dessuten i avtl. § 36. Den retter seg mot avtalens innhold ved at det ikke kan ”virke urimelig” eller stride med ”god forretningsskikk” om avtalen opprettholdes. Ved vurderingen av om grensen er overtrådt, må det foretas en avveining mellom hensynet til løftegiver som påstår seg krenket og forutberegnelighets-hensyn; jo større området for ugyldighet er, desto mindre mulighet for forutberegnelighet.⁵¹

En annen måte å inndele ugyldighetsreglene på etter gjeldende rett, er gjennom skillet mellom absolutte og relative ugyldighetsgrunner. Forskjellen ligger i om partene har adgang til å reparere⁵² ugyldighetsgrunnen ved en etterfølgende godkjennelse av avtalen.⁵³ Svaret på om ugyldighetsgrunnen er absolutt eller relativ er sjelden regulert i lovteksten, og ofte heller ikke omtalt i lovmotivene.⁵⁴ Derfor vil ugyldighetsgrunnens formål og de interesser den beskytter, stå sentralt ved tolkningen av den spesifikke ugyldighetsregel. ’Absolutt’ og ’relativ’ er kun hjelpebegreper for å betegne dette tolkningsresultatet.⁵⁵ Det er kun de relative ugyldighetsgrunner som kan repareres. Hvis avtalen godkjennes, blir den ansett å ha vært i orden fra avtaleinngåelsens tidspunkt – den blir altså gyldig med tilbakevirkende kraft.⁵⁶ Ved godkjennelsen fraskriver parten seg muligheten til å påberope seg de rettigheter han ellers ville

---

⁵⁰ NOU 1979: 32 s. 37.

⁵¹ Giertsen (2014) s. 141.

⁵² I formuerettslige forhold ofte benevnt ’ratihabisjon’. Terminologien bidrar ikke med ytterligere presisjon, slik at begrepet ’godkjennelse’ vil anvendes i det videre.

⁵³ Hov (1993) s. 311.

⁵⁴ Lovmotivene til lov 14. mai 2004 nr. 25 om voldgift nevner derimot hvilke ugyldighetsgrunner i lovens § 43 som er absolutte og hvilke som er relative, se Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) s. 110-111.

⁵⁵ I samme retning er Arnholm (1964) s. 362: ”Man kan derfor ikke (...) begrunne avgjørelsen av godkjennelsesspørsmålet ved å hevde at ugyldigheten i det foreliggende tilfelle er absolutt eller relativ; det ville bli et forsøk på å trekke opp etter sitt eget hår”.

⁵⁶ Hov (1993) s. 315.

hatt som følge av ugyldighetsgrunnen.⁵⁷ En avtale beheftet med en absolutte ugyldighetsgrunn kan på den annen side ikke være gjenstand for godkjenning, i tråd med en naturlig forståelse av begrepsbruken; en 'absolutt' ugyldighetsgrunn tilsier i seg selv at den ikke kan repareres. Dette innebærer at avtalen vil bli kjent ugyldig uavhengig av om partene ønsker det eller ei. Det er imidlertid ingen som kan hindre at partene frivillig etterlever en avtale beheftet med en absolutt ugyldighetsgrunn. Betydningen av at avtalen ikke kan godkjennes viser seg likevel ved at partene ikke kan få bistand fra rettsapparatet til å fullbyrde avtalen.⁵⁸

En tredje måte er en sortering ut fra svake og sterke ugyldighetsgrunner. Inndelingsmåten går på tvers av skillet mellom de absolutte og relative. Denne begrepsmessige sondringen skriver seg fra *Ussing* sitt verk *Aftalerett*, og har blitt stående i nordisk ugyldighetslære frem til i dag.⁵⁹ Hovedskillet trekkes ut fra om ugyldighetsgrunnen kan gjøres gjeldende mot en adressat i god tro eller ikke.⁶⁰ En svak ugyldighetsgrunn kan kun gjøres gjeldende overfor en ondetroende eller uaktsomt ondetroende adressat. Avtl. § 32 første ledd, om en viljeserklæring avgitt ved "feilskrift", er et eksempel på det. En sterk ugyldighetsgrunn kan i tillegg gjøres gjeldende overfor en godtroende adressat, eksempelvis dersom viljeserklæringen er forvansket, jf. avtl. § 32 annet ledd, og for øvrig bestemmelsens tredje ledd og § 28. Kategoriseringen er sentral for tilblivelsesmanglene, men er av mindre betydning for innholdsmanglene; er avtalen i strid med loven og derav ugyldig, er manglende kunnskap om den overtrådte regel som den store hovedregel⁶¹ uten betydning – avtalen er uansett ugyldig.⁶²

En inndelingsmåte som skriver seg fra tiden forut for lovfesting av avtaleloven, er skillet mellom nullitet og anfektelighet. Sondringen oppstod i den tysk-romanistiske vitenskapen og ga bidrag til den nordiske doktrinen før de nordiske avtalelovene ble til, men inndelingsmåten har ikke vært vektlagt i norsk rett.⁶³ Kjennetegnet ved de anfektelige ugyldighetsgrunner var at den part ugyldighetsgrunnen rammet, måtte utøve en reaksjon mot den – avtalen måtte angripes. Ved anfektelse ble avtalen betraktet ugyldig med tilbakevirkende kraft. Derav fulgte

---

⁵⁷ Giertsen (2014) s. 193.

⁵⁸ Jo Hov, *Avtaleslutning og ugyldighet, Kontraktsrett I*, 3. utgave, Oslo 2002 s. 318.

⁵⁹ Hans fremstilling baserte seg hovedsakelig på Lassens verk *Haandbog i Obligationsretten* av 1917-1920. Det var ved dette at avtaleretten for første gang i nordisk rettshistorie ble utskilt som egen rettsdisiplin, jf. Hauge (2009) s. 33 fotnote 82.

⁶⁰ Se eksempelvis Ussing (1986) s. 123: "(...) Ugyldighedsgrundene [faller] i to Grupper. Nogle gør Løfter ugyldige, selv om Løftemodtageren var i god Tro ("stærke" Ugyldighedsgrunde), andre kun naar han var i ond Tro ("svage" Grunde)".

⁶¹ I noen tilfeller kan den gode eller onde tro likevel ha vekt, se eksempelvis dommen i Rt. 1993 s. 312 hvor Høyesterett på s. 315 uttaler at "(...) viser etter min mening at Kierulf var klar over at forholdet var lovstridig".

⁶² Giertsen (2014) s. 197.

⁶³ Hauge (2009) s. 113.

det at så lenge ugyldigheten ikke ble anfektet, ble avtalen ansett gyldig.⁶⁴ Med nullitet⁶⁵ mente man derimot at avtalen ikke var gyldig overhodet; viljeserklæringen hadde slett ikke virkning som rettshandel. Godkjennelse kunne først skje dersom nullitetsgrunnen bortfalt. Derimot ville ikke godkjennelsen, som for de anfektelige grunner, ha tilbakevirkende kraft, men måtte bedømmes som en helt ny rettshandel.⁶⁶

Man kan tape oversikt ved å trekke ut enkelte grupperinger av ugyldighetsregler og undersøke hvilke begreper og motsetninger som nyttes, uten å analysere reglenes natur og begrunnelse. Årsaken er at de ulike kategorier ugyldighetsregler verner forskjellige interesser, og har i forlengelsen betydning for hvem som kan håndheve ugyldighetsspørsmålet. I neste delkapittel er dette derfor temaet.

3.4 Interesser ugyldighetsreglene har til formål å beskytte

I det videre gis en fremstilling av interessene som er ment å beskyttes av de ulike typer ugyldighetsregler, både hva gjelder enkeltregler og på et mer overordnet plan. Redegjørelsen fokuserer på ugyldighetsregler som er av størst betydning for kreditorene å kunne håndheve. Foruten disse finnes også spesialregler, eksempelvis om ugyldig inngåtte ekteskap og forvaltningsrettslig ugyldighet, men slike anses irrelevante for avhandlingens tema.

På et overordnet plan kan nevnes at en rekke ugyldighetsregler er innført for å verne om den erklærende; at den annen part ikke utøver utilbørlig misbruk mot ham. Eksempler her er de klassiske ugyldighetsreglene i avtaleloven om tvang, svik, utnyttelse og den synbare viljesmangel i avtl. § 33, samt den forbrukerrettslige kontraktslovgivningen.⁶⁷ Slike regler verner altså avtaleparten selv. Trekkes en linje tilbake til de ulike grupperinger av ugyldighetsregler, er det tilblivelsesmanglene som verner om denne interessen.

I en litt annen retning er ugyldighetsregler basert på hensynet om å verne om egen uforstand. Slike regler søker å beskytte den erklærende mot seg selv hva gjelder risikoen ved å binde seg overfor den annen part. Eksempler her er de lovfestede og ulovfestede regler om personer

---

⁶⁴ Hauge (2009) s. 114.

⁶⁵ Enkelte tyske jurister gjorde innvendinger mot begreper som 'ugyldig rettshandel', 'nullitet' og lignende, idet de mente at det her forelå en selvmotsigelse; de påstod at det som er ugyldig ikke kan kalles en rettshandel, nettopp fordi en 'rettshandel' begrepsmessig forutsetter gyldighet. *Platou* imøtekom denne argumentasjon med at "Denne invending er ikke saa dybsindig, som den giver sig Udseende af. Den siger blot dette, at vi – som overhodet alle Retssystemer – ikke har et bestemt sprogligt Udtryk, der korrekt kunde udtale, hvad vi mener med negotium nullum", se Oscar Platou, *Privatrettens Almindelige Del*, Kristiania 1914 s. 397 fotnote 4.

⁶⁶ Hauge (2009) s. 114.

⁶⁷ Stang (1935) s. 523.

under en viss alder, personer som er alvorlig psykisk syke eller som grunnet rus eller andre omstendigheter ikke kan ivareta egne interesser – altså kompetansemanglene.⁶⁸

Andre ugyldighetsregler innehar et videregående mål – de skal ivareta moraloppfatninger eller andre vesentlige samfunnsinteresser. Av den grunn søker rettsordenen å holde de utenfor rettslivet; domstolene vil ikke anerkjenne en avtale stridende mot grunnleggende moralsyn eller andre overordnede interesser av samfunnsmessig art.⁶⁹ Avtalens innhold er følgelig av en slik art at samfunnets interesse i å kjenne avtalen ugyldig er større enn den enkelte parts interesse i å opprettholde den. Slike ugyldighetsgrunner klassifiseres altså som innholdsmangler. Hvor langt lovgivningen går i å forby slike disposisjoner, avhenger blant annet av det politiske ståsted samt av mer konkrete forhold på livsområdet det er tale om å innføre begrensninger.⁷⁰ Disposisjoner stridende mot ærbarhet, jf. NL 5-1-2, kan nevnes som eksempel. Det samme gjelder forbudet mot å påhefte en rett til å svi gress på skog, jf. lov 29. november 1968 om særlege råderettar over framand eigedom (heretter benevnt servl.) § 11; her vil samfunnets interesse i å bevare skogen veie tyngre enn den enkelte eiers interesse i å utnytte området på en måte som gir størst fortjeneste.

Selv om disse to hovedgruppene kan sies å utgjøre motsetninger, kan det likevel være en glidende overgang mellom ugyldighetsregler som beskytter partene kontra samfunnet som sådan. Dessuten kan én og samme ugyldighetsregel søke å ivareta begge interesser.

Eksempler på ugyldighetsregler som beskytter løftegiver, men hvor samfunnsinteresser begrenser rekkevidden av ugyldighetsgrunnen, er de som verner om godtroende løftemottaker, jf. avtl. §§ 28 og 32 andre og tredje ledd. Her trekkes altså grensen mot de svake ugyldighetsgrunner. Klassifiseringen av ugyldighetsgrunnen som enten sterk eller svak beror på en legislativ deliberasjon mellom hensynet til løftegivers vilje og hensynet til adressatens tillit til utsagnet.⁷¹ Lovgiver har valgt at de sterke ugyldighetsgrunner skal være forbeholdt tilfeller det er særlig viktig å beskytte løftemottaker, altså de grovere ugyldighetstilfeller han ikke, eller med vanskelighet, kunne vegret seg mot. Regelen må ses i lys av prinsippet om berettigede forventninger; dersom løftemottaker var nødt til å undersøke om det forelå mangler ved tilbudet, ville det medført mer tid- og kostnadskrevende omsetning

---

⁶⁸ Giertsen (2014) s. 148.

⁶⁹ To mulige begrunnelser er relevante. For det første at det er under domstolens verdighet å befatte seg med denne typen avtaler. For det andre at avtalepartene selv har en selvstendig rolle i å håndheve grunnleggende etiske normer. Se Hauge (2009) s. 425-426 for en nærmere behandling.

⁷⁰ Hov (2002) s. 207.

⁷¹ Hauge (2009) s. 118.

av varer og tjenester. Dermed er beskyttelsen av den godtroende løftemottakers forventninger begrunnet ut fra hensynet til en effektiv omsetning, samt omsetningens sikkerhet.⁷²

Et annet eksempel på ugyldighetsregler som søker å ivareta hensynet til både partene og samfunnet, er regler som har form som betingelse for gyldighet. I visse situasjoner vil tilstrekkelig tungtveiende hensyn kunne begrunne unntak fra prinsippet om formfrihet. Reglene om formkrav ved utleiers oppsigelse, jf. lov 26. mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler § 9-7, og oppsigelse fra arbeidsgivers side, jf. lov juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. § 15-4, kan nevnes. Disse ivaretar flere hensyn. Dels tar de sikte på å beskytte den svakere part, her leie- og arbeidstaker, mot misbruk fra den sterkere part. Dels tar de sikte på å besørge notoritet og skape klarhet om hva som er avtalt partene imellom – altså overordnede dokumentasjons- og bevis hensyn. Dels har de også som formål å legge til rette for kontroll fra rettsordenens side for å forhindre utskifting av leie- eller arbeidstakere uten tilstrekkelig begrunnelse, fordi eiendoms- og arbeidstilgangen er begrenset.

Dertil kan ugyldighetsreglene forfølge andre formål enn de ovenfor nevnte, eksempelvis vern om tredjemannsinteresser, herunder kreditorer, aksjonærer eller arvinger. For oppgavens tema er regler som verner kreditorerne, herunder bestemmelsene i lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (heretter benevnt asl.) §§ 3-6, jf. 3-7, relevante.⁷³ Selv om aksjeloven for øvrig verner aksjeeierinteresser, har §§ 3-6, jf. 3-7, til formål å beskytte skyldnerens kreditorer, og også mindretallsaksjonærene, mot kreditorskadelig atferd fra majoritetsaksjonærene. I kjernen av kreditorvernet er altså de materielle skranker loven oppstiller for adgangen til utdeling av selskapsformue.⁷⁴ Ikke bare har reglene reparasjon som rettsvirkning, i form av at *”mottakeren [skal] tilbakeføre det som er mottatt”*, jf. § 3-7 første ledd første setning, men også allmennprevensjon er en viktig begrunnelse: skrankene skal hindre at disposisjoner som begrenser kreditorernes dekningsutsikter, blir inngått.⁷⁵ Begrunnelsen for skrankene ligger i at det er selskapet selv, og ikke selskapsdeltakerne, som er ansvarlig overfor kreditorerne for

---

⁷² Hov mener imidlertid at dette er en overvurdering av forventningsprinsippet; selv om vi tenker oss reglene utformet slik at godtroende løftemottaker av og til blir utsatt for skuffelser, er det *”alt for pessimistisk å regne med at dette også ville virke som noen særlig bremse på omsetningslivet. For de aller fleste henvendelser en avtalepart mottok, ville det jo ikke være noe i veien med. Og det ville i sin tur bety at han i de aller fleste situasjoner ville få den stilling han regnet med”*, jf. Hov (2002) s. 45. Et motargument er likevel at de avtaler det er noe i veien med, i det minste vil medføre at løftemottaker er på vakt. Derav er det en nærliggende og reell mulighet for at det påvirker omsetningen.

⁷³ Se de tilsvarende bestemmelser i asal.

⁷⁴ Johan Giertsen, ”Selskapsrettslig tilbakeføring og konkursrettslig omstøtelse”, *Jussens Venner vol. 38*, 04/2003 s. 248-262 (s. 252).

⁷⁵ *Op.cit.*

selskapets forpliktelser. Selskapsdeltakerne innehar således ikke noe personlig gjeldsansvar, men kun en begrenset heftelse, jf. forutsetningene i asl. §§ 1-1 annet ledd og 1-2 første ledd. Dette innebærer at aksjeeierne er ansvarlig kun så langt deres personlige aksjetegning rekker. Ved en ulovlig utdeling av midler fra selskapets kapital vil verdien av selskapet derfor reduseres og derav også dekningsgrunlaget for kreditorene, da de ikke kan rette krav mot aksjonærene i større utstrekning enn aksjetegningene rekker. De legislative hensyn bak de nevnte regler er å besørge at kreditorene får tilbakeført de midler som urettmessig er blitt unndratt selskapet eller kreditorene. Derav står også beskyttelsen av formuesgodene og selskapskapitalen sentralt.

Avslutningsvis kan nevnes proformasituasjoner, som står i en særstilling. Som nevnt i punkt 3.1, var lovreguleringen av ugyldighetsreglene i avtalelovens kapittel 3 begrunnet i ønsket om å hindre misbruk av kontraktsfriheten. I visse situasjoner vil derimot en avtale kunne medføre ugyldighet selv om dette hensynet ikke nødvendigvis gjør seg gjeldende. Proformaavtaler, som ofte inngås med et ønske om å unngå kreditorbeslag, er et godt eksempel på det. Til forskjell fra alminnelige ugyldighetstilfeller er partene i en proformasituasjon sjelden interessert i å påberope ugyldighetsgrunnen; de forsøker tvert imot å motarbeide en tredjepart som hevder at det ikke har skjedd en reell overføring av eiendomsretten. Av den grunn verner reglene om proforma først og fremst andre enn bare avtalepartene, herunder kreditorer, som ønsker å påberope ugyldigheten.⁷⁶

3.5 Rettsvirkningen av en ugyldig disposisjon

Som nevnt i punkt 3.2 forstås en ugyldig avtale som at den ikke gis virkning etter sitt innhold. Bak denne rettssetningen ligger et ønske fra rettsordenen om at avtalepartene skal stilles som om avtalen ikke var inngått overhodet. Hvilke konsekvenser ugyldighet medfører i praksis, beror på om en eller begge av partene har oppfylt sin del av avtalen. Konstateres ugyldighet før partene har oppfylt, foreligger ingen plikt til å oppfylle. Konstateres ugyldighet etter at en eller begge har oppfylt, skal ytelsene som hovedregel⁷⁷ tilbakeføres i sin helhet, med mindre en avgrenset del av ytelsen må anses som en selvstendig disposisjon og er gyldig som sådan.

---

⁷⁶ Se eksempelvis kjæremålsutvalgets kjennelser i HR-2018-1265-A premiss 70 og Rt. 1999 s. 865 på s. 870.

⁷⁷ Unntak må gjøres dersom ytelsen er av en slik art at den ikke kan tilbakeføres. Et eksempel er avtaler om tjenesteytelser; har en snekker bygd en hytte som senere viser seg å være ulovlig oppført, kan snekkeren ikke stilles som om han aldri hadde oppført hytta. Mottakeren må derfor som regel tilbakebetale et pengebeløp som tilsvarer verdien av snekkerens ytelse. Se Giertsen (2014) s. 142 for en nærmere behandling, og for øvrig

At avtalen ikke gis virkning etter sitt innhold vil dessuten kunne variere med hva slags type ugyldighetsgrunn som rammer disposisjonen. De klassiske ugyldighetsgrunner, som er knyttet til mangler ved disposisjonens tilblivelse, vil i alminnelighet kunne gi grunnlag for total ugyldighet.⁷⁸ Er avtalen eksempelvis ugyldig grunnet tvang fra den annen parts side, vil dette infisere hele disposisjonen slik at de respektive ytelser skal tilbakeføres i sin helhet. Det samme gjelder hvis det er en relevant viljesmangel, som alvorlig sinnslidelse, som er grunnen til at løftegiver i det hele tatt foretok disposisjonen.⁷⁹ Rammes avtalen en innholdsmangel, betyr det vanligvis at de ugyldige avtalevilkår ”skjæres bort”.⁸⁰ Er det mellom partene eksempelvis bestemt en uthugstkontrakt for et lengre tidsrom enn servl. § 12 første ledd tillater, vil ugyldigheten innebære at den ulovlige tidslengden fjernes og erstattes med den loven tillater. Dette vil som oftest stemme med partenes intensjon om avtaleinngåelsen; for partene vil det i de aller fleste tilfeller være mer hensiktsmessig om deler av avtalen opprettholdes, enn ingen. Det bærende prinsipp bør følgelig være at ugyldighetsgrunnen ikke får virkning lenger enn ugyldighetsgrunnen selv rekker.⁸¹

I tråd med avhandlingens forutsetninger har både debitor og suksessor oppfylt etter avtalens underliggende forhold. Det innebærer at ytelsene skal tilbakeføres i sin helhet. Hvilke konsekvenser dette har for kreditors beslagsadgang hvis han gis adgang til å håndheve ugyldigheten, vil drøftes nedenfor i punkt 4.6.

4 Hvorvidt enkeltfølgende kreditor har rådighet over ugyldighetsspørsmålet

4.1 Hovedregelen om hvem som kan gjøre ugyldigheten gjeldende

Fremstillingen i de følgende delkapitler forutsetter at på tidspunktet kreditor ønsker å ta utlegg, er avtalen mellom debitor og suksessor om overdragelse av samme formuesgode beheftet med en ugyldighetsgrunn. Hovedproblemstillingen fokuserer på *rådigheten over*

---

prinsippet i vgml. § 15 første ledd første og annet punktum, som innenfor sitt anvendelsesområde regulerer hva ugyldigheten innebærer – i samsvar med alminnelig kontraktsrett.

⁷⁸ Hauge (2009) s. 338.

⁷⁹ Hauge (2009) s. 131.

⁸⁰ Hov (1993) s. 148.

⁸¹ Se eksempelvis Stang (1935) s. 519; hvis viljeserklæringen trekker ”*efter sig en del av de virkninger den efter sitt innhold forlanger, men ikke alle, kan den være delvis ugyldig (...) men den er gyldig så langt den virker*”.

ugyldighetsspørsmålet. I forlengelsen er spørsmålet om debtors enkeltforfølgende kreditorer har selvstendig adgang til å håndheve ugyldigheten, av særlig viktighet.

Med rådighet over ugyldighetsspørsmålet menes adgangen til å påberope ugyldighetsgrunnen slik at disposisjonen blir satt til side som ugyldig. Motstykket til å gjøre ugyldighetsgrunnen gjeldende er adgangen til å reparere den ved en etterfølgende godkjennelse av disposisjonen, slik at avtalen opprettholdes som gyldig.

Innledningsvis er det nødvendig å klargjøre hva hovedregelen på livsområdet er. Analysen vil ta utgangspunkt i de ulike grupperinger av ugyldighetsregler.

I punkt 3.3 er det redegjort for at forskjellen i sontringen mellom absolutte og relative ugyldighetsgrunner ligger i om det er adgang til å reparere ugyldighetsgrunnen, slik at avtalen får virkning som om den var gyldig.⁸² Denne forskjellen er av særskilt betydning for håndhevelsesadgangen. Det er belyst at absolutte ugyldighetsgrunner ikke kan repareres og derav at avtalen heller ikke kan være gjenstand for godkjennelse.⁸³ Av den grunn er det sikker rett at enhver med rettslig interesse, uavhengig av om det er løftegiver, konkursbo, enkeltforfølgende kreditor eller øvrige tredjemenn, på selvstendig grunnlag kan håndheve spørsmålet om ugyldighet.⁸⁴ På samme måte kan domstolene *ex officio* håndheve ugyldigheten hvis saken bringes inn for dem.⁸⁵

Hvilke ugyldighetsregler som er absolutte og hvilke som er relative må, med mindre det reguleres uttrykkelig i loven eller dens motiver, vurderes ut fra ugyldighetsregelens formål og interesser den er satt til å beskytte. Fordi absolutte ugyldighetsgrunner ikke kan være gjenstand for godkjennelse, må en naturlig forutsetning være at de beskytter overordnede interesser; når domstolen tillater enhver med rettslig interesse selvstendig adgang til håndhevelse, må avtalen inneholde slike dyptgående mangler at partenes eventuelle ønske om å opprettholde den, er underordnet og trer i bakgrunn.

---

⁸² Samme gjaldt for skillet mellom nullitets- og anfektelighetsgrunner. Sontringen dro den videre konsekvens at *"Overenskomster af [nullitetsgrunner] ikke kunne ratihaberes, medens Partens Godkjendelse af den ansfægtelige Overenskomst gjør denne gyldig"*, jf. Julius Lassen, *Nullitet og Ansfægtelighed*, København 1899 s. 64.

⁸³ Her er *"ingen valgrett lagt i den erklærendes hånd – viljeserklæringen det her gjelder er absolutt ugyldige; mangelen kan ikke læges ved ratihabisjon"*, jf. Stang (1935) s. 523.

⁸⁴ Se eksempelvis Stang (1935) s. 526: *"Er viljeserklæringen absolutt ugyldig, kan ikke bare den erklærende selv gjøre ugyldigheten gjeldende, men enhver annen kan også gjøre det, hvis han bare har en rettsskaffen interesse i å få erklæringen kjent ugyldig"* og Ussing (1986) s. 241-242.

⁸⁵ Ot.prp. nr. 63 (1917) s. 66. Se også Ussing (1986) s. 241 og Stang (1935) s. 579, og Platou (1914) s. 404 for nullitetsgrunnene: *"Alene hvor offentlig Interesse kræver det, vil norsk Domstol ex officio have at behandle Retshandelen som Nullitet"*.

Sammenholdt med punkt 3.4 innebærer det at hvis avtalen mellom debitor og suksessor er beheftet med en formmangel, kan også enkeltforfølgende kreditor håndheve ugyldigheten og derav ta beslag i formuesgodet. Når form er oppstilt som betingelse for gyldighet, blir disposisjonen som oftest absolutt ugyldig når formene er forsømt.⁸⁶ Selv om slike ugyldighetsregler også søker å beskytte den svakere part, er det gjerne rettsordenens ønske om å skape notoritet om hva som er avtalt og sikre bevis som står sentralt. Har debitor gitt en gave til sin ektefelle uten at kravene til ektepakts form er oppfylt, jf. el. §§ 51, jf. 54 og 55, kan således kreditor på selvstendig grunnlag reise innsigelse mot ervervets gyldighet.

Hvis ugyldigheten derimot skyldes en mangel ved disposisjonens innhold, beror håndhevelsesspørsmålet på en tolkning av bestemmelsen. Slike regler kan være begrunnet både ut fra hensynet om å verne avtalepartene eller overordnede samfunnsinteresser. Det er de sistnevnte regler som utgjør absolutte ugyldighetsgrunner; først da vil den legislative begrunnelsen for ugyldigheten favne videre enn å ivareta partenes interesser.⁸⁷ Går avtalen ut på at suksessor skal få en bruksrett heftet på skog i strid med servl. § 11, vil den være like ugyldig uavhengig av hvor mye debitor skulle ønske å godkjenne den, slik at også kreditor ved enkeltforfølgning kan påberope at disposisjonen er ugyldig.

Gjennomgangen i herværende delkapittel viser følgelig at enkeltforfølgende kreditor kan håndheve ugyldigheten hvis disposisjonen mellom debitor og suksessor er beheftet med en absolutt ugyldighetsgrunn, herunder formmangler eller innholdsmangler som er begrunnet i hensynet om å ivareta moraloppfatninger eller andre samfunnsinteresser. Det som da gjenstår å diskutere, er hvorvidt kreditorene på selvstendig grunnlag kan påberope en relativ ugyldighetsgrunn. Dette spørsmålet er det rettskildemessig ikke like enkelt å besvare, og vil undergis en individuell analyse nedenfor i punkt 4.5.

4.2 Adgang og behov for godkjenning av en ugyldig disposisjon

Det er nødvendig å begrunne hvorfor rettsordenen i det hele tatt tillater at visse disposisjoner, til tross for at de er heftet med mangler, kan være gjenstand for godkjenning.

I likhet med disposisjoner som er beheftet med formmangler eller innholdsmangler, kan avtalen være beheftet med en annen mangel som isolert sett tilsier at det foreligger slike avvik fra det normale at det er ønskelig at avtalen ikke gis virkning etter sitt innhold.

---

⁸⁶ Stang (1935) s. 524.

⁸⁷ Se eksempelvis RG-1997-672 og RG-2009-651 om at en avtale i strid med ærbarhet ikke kan være gjenstand for godkjenning.

Likevel er det ingen automatikk i at en disposisjon som er infisert av en relativ ugyldighetsgrunn kjennes ugyldig, ettersom ugyldighetsgrunnen kan repareres. Mangelen som har oppstått er således ikke tilstrekkelig alvorlig til at partene må stilles som om avtalen ikke var inngått overhodet.

Hvilke ugyldighetsgrunner det er som kan repareres, er mangler ved disposisjonens tilblivelse, i enkelte tilfeller dens innhold, samt mangler ved partenes kompetanse.

For tilblivelsesmanglene, herunder avtalelovens ugyldighetsregler, kan løftegiver godkjenne den ugyldige disposisjonen.⁸⁸ Dette kommer klart frem i lovens motiver, hvoretter ugyldighetsgrunnene utkastet omhandler *”som regel bare [kan] gjøres gjældende av den som har avgit viljeserklæringen. Vil han vedstaa sin erklæring, kan ikke den anden part angripe den”*.⁸⁹ Med ”den anden part” menes *”den som retshandlen foretages overfor”*, altså løftemottakeren.⁹⁰ Hvis løftegiver er blitt sveket eller tvunget, eller at motpartens utsagn er falsk eller forfalsket, kan løftegiver altså selv ta standpunkt til om han likevel ønsker å bli stående ved avtalen, tross ugyldighetsgrunnen.⁹¹ Begrunnelsen må ses i sammenheng med at slike ugyldighetsregler, som fremholdt tidligere, er innført for å verne løftegiveren mot at den annen part ikke utøver utilbørlig misbruk mot ham. Det følger således av reglens lovgrunn at løftegiver må gis en valgrett til å godkjenne disposisjonen hvis han i ettertid ser seg best tjent med å etterleve den – reglene har jo *”til opgave å beskytte ham, ikke å umyndiggjøre ham”*.⁹² Dette innebærer at løftegiver kan reparere mangelen, ettersom reglene hovedsakelig har til formål å beskytte ham selv.

Samme prinsipp som det ovenfor nevnte gjelder for ugyldighetsgrunner som verner om egen uforstand, altså kompetansemanglene. I vgml. § 14 annet ledd tales det om at det er adgang til å *”godkjenne disposisjonen”* dersom en mindreårig har foretatt en disposisjon han ikke gyldig kunne foreta.⁹³ Samme regel gjelder også for en disposisjon foretatt av en sinnslidende som er fratatt rettslig handleevne, jf. vgml §§ 22 og 24, som viser tilbake til vgml. § 14. Når reglene er gitt for å beskytte løftegiveren mot risikoen som bibringes av en bindende avtale, må den naturlige følge være at han også selv kan bestemme om han vil reparere mangelen ved

---

⁸⁸ Hov (2002) s. 318-319.

⁸⁹ Ot.prp. nr. 63 (1917) s. 66.

⁹⁰ *Op.cit.*

⁹¹ Se eksempelvis TOSLO-2003-21281 for falsk selvskyldnerkausjon, og RG-1971-638 for falsk underskrift.

⁹² Stang (1935) s. 522.

⁹³ Også i rettspraksis er det lagt til grunn at mindreårighet er en relativ ugyldighetsgrunn, se eksempelvis Rt. 1869 s. 751, Rt. 1993 s. 887 og LG-2005-55041.

etterfølgende godkjennelse når ugyldighetsgrunnen har opphørt. Er avtalen ugyldig grunnet løftegiverens sinnssykdom, kan den således godkjennes forutsatt at løftegiver er blitt frisk.⁹⁴

Preseptoriske lovbestemmelser som stiller krav til disposisjonens innhold og som verner partene selv, er tvingende i én retning; partene kan ikke ved avtaleinngåelsen fraskrive seg rettigheter de er tillagt etter loven.⁹⁵ Et forhåndsavkall på ugyldighetsvernet er således ugyldig. Etter at avtalen er inngått og det oppdages at disposisjonen er beheftet med en innholdsmangel, kan den vernede part gi avkall på sine ufravikelige rettigheter og beskyttelsen som loven gir, gjennom en godkjennelse av disposisjonen.⁹⁶ Etter avtaleinngåelsen kan løftegiver eksempelvis reparere en mangel som strider mot bestemmelsene i de nye kontraktslovene om at lovens regler ikke kan fravikes til ugunst for forbrukeren, se til illustrasjon fkjl. § 3 og hvtjl. § 3. Som for de ovenfor nevnte kategorier av ugyldighetsgrunner er formålet med slike bestemmelser, herunder den forbrukerrettslige kontraktslovgivningen, å beskytte den svakere avtaleparts interesser. Hvis han selv finner at han vil fraskrive seg retten til å påberope rettigheter han ellers ville hatt som følge av mangelen, er det i utgangspunktet ingen grunn til å hindre ham det.

Det karakteristiske for de relative ugyldighetsgrunner er følgelig at den vernede part selv kan bestemme om mangelen skal repareres eller ikke. Når regelens legislative begrunnelse er å beskytte partens interesser, må han gis en valgtrett til å bestemme om disposisjonen skal være gjenstand for godkjennelse eller ikke.

Når disposisjonen er relativt ugyldig, har løftegiveren altså to muligheter. Han kan angripe disposisjonen, eller han kan la være å angripe disposisjonen. Standpunktet debitor tar vil ha betydning for beslagleggende kreditors rettsstilling. Vurderingen er om debitors adgang til å reparere ugyldighetsgrunnen medfører en innskrenkning i kreditors adgang til å påberope ugyldighetsgrunnen. Før det diskuteres hvorvidt kreditor ved enkeltforfølgning gis slik adgang til anfektelse, må det redegjøres for hvilke betingelser som må være oppfylt for å kunne påberope at en disposisjon er ugyldig. Dette vil redegjøres for i det videre.

4.3 Grunnleggende forutsetninger for påberopelse av ugyldighet

Ønsker debitor å gjøre en relativ ugyldighetsgrunn gjeldende, må han gjøre det gjennom en aktiv opptreden innen en rimelig frist. Man kan se det fra synsvinkelen om at han har en slags

---

⁹⁴ Hov (2002) s. 318.

⁹⁵ Hov (1993) s. 312.

⁹⁶ Giertsen (2014) s. 193.

reklamasjonsplikt; sørger han ikke for å reklamere, vil innsigelsen gå tapt. Begrunnelsen er at løftegivers taushet medfører at ugyldighetsgrunnen leges og disposisjonen blir gyldig. Taushet eller passivitet virker altså som en godkjennelse inntil ugyldighetsgrunnen eventuelt påberopes.⁹⁷ Dette innebærer at domstolen aldri *ex officio* kan håndheve en relative ugyldighetsgrunn.⁹⁸ Legislativt kan reklamasjonsplikten ses som utslag av en alminnelig lojalitetsplikt i avtaleforhold.⁹⁹

Fristen for reklamasjonsplikten begynner å løpe først fra det øyeblikk løftegiver har en reell mulighet til å angripe den ugyldige disposisjonen. Dette innebærer for det første at han har, eller burde hatt, kunnskap om ugyldighetsgrunnen.¹⁰⁰ I motsatt fall har han ingen forutsetninger til å kunne vurdere om han ønsker å påberope ugyldigheten, og følgelig ville reglene om påberopelse vært illusoriske. Dernest må han være i stand til å kunne avgi et gyldig utsagn; erklæringen kan ikke lide av samme eller en annen mangel. Var den første disposisjonen fremkalt ved tvang, må han "*altså være kommet i sin frelse igjen*".¹⁰¹

For de sterke ugyldighetsgrunner, herunder ved grov tvang og forvanskning, og løftemottaker er i aktsom god tro, oppstiller avtaleloven særlige reklamasjonsregler, se lovens §§ 28 annet ledd og 32 femte ledd. *Arnholm* argumenterer for at samme regel er naturlig å følge også "*når det bare er uaktsomhet man bebreider adressaten*".¹⁰² I lovmotivene er det forutsatt at en slik reklamasjonsplikt ikke pålegges løftegiver når adressaten er i ond tro, men uten at det problematiseres hva som er løsningen for det tilfelle at adressaten er i uaktsom god tro.¹⁰³ Dette kan tale for at man ved lovforberedelsen ikke fant grunn til å beskytte uaktsomme løftemottakere ved å pålegge løftegiver en reklamasjonsplikt. Forarbeidene er likevel gamle, slik at det kan diskuteres om det bør gjelde en reklamasjonsplikt utover disse lovregulerte tilfeller. *Hauge* har analysert spørsmålet, og hevder på bakgrunn av det relevante

---

⁹⁷ Se eksempelvis *Hauge* (2009) s. 286: "(...) *det må være tilstrekkelig klart at ugyldighetsgrunnen påberopes som innsigelse eller grunnlag for et krav*" og *Ussing* (1986) s. 246: "*Saalønge Løftegiveren ikke har gjort Ugyldigheden gjældende, kan han tabe Adgangen hertil ved at stadfæste (godkende, ratihabere) Løftet*".

⁹⁸ *Stang* (1935) s. 528.

⁹⁹ *Hauge* (2009) s. 287.

¹⁰⁰ Se eksempelvis *Rt.* 1937 s. 424, hvor Høyesterett på s. 426 uttaler at "[h]erredsstyret hadde jo den gang ikke kjennskap til at der var optatt mere enn ett lån (...), og det hadde da ingen opfordring til å foreta reklamasjon".

¹⁰¹ *Stang* (1935) s. 531.

¹⁰² *Arnholm* (1964) s. 357.

¹⁰³ *Ot.prp.* nr. 63 (1917) s. 68-69.

rettskildematerialet at det ikke lenger bør anses tvilsomt at *”det gjelder en reklamasjonsplikt i tilfeller hvor løftemottaker utelukkende har utvist simpel uaktsomhet”*.¹⁰⁴

De absolutt ugyldige disposisjoner er av en slik art at rettsordenen ønsker forhindre de oppfylt. Fordi de ikke kan være gjenstand for godkjennelse, oppstilles det heller ikke noen reklamasjonsplikt; den som har avgitt utsagnet kan la være å foreta positive skritt ettersom det foreligger slike dyptgående mangler ved avtalen at den ikke anses å ha rettsvirkninger overhodet.¹⁰⁵ Noen reklamasjonsfrist foreligger derfor heller ikke – avtalen kan fragås når som helst.¹⁰⁶

4.4 Godkjennelse kontra gjentakelse

Selv om debitor har påberopt ugyldighetsgrunnen, kan det i ettertid hende han angrer seg. En nærliggende mulighet vil da være at han gjentar disposisjonen med hensikt å bli bundet på samme vilkår og til samme innhold, med mindre også den etterfølgende disposisjonen lider av samme¹⁰⁷ eller en annen selvstendig mangel. Av den grunn oppstår spørsmålet om det er noen forskjell mellom godkjennelse av en avtale beheftet med en relativ ugyldighetsgrunn og gjentakelse av disposisjonen, og hvilken betydning dette vil ha for beslagleggende kreditor.

En prinsipiell forskjell er at ved godkjennelse kan den ugyldige disposisjonen i seg selv få betydning i rettslig henseende, og da i form av rettsfaktum under spørsmålet om det overhodet foreligger en rettslig bindende disposisjon.¹⁰⁸ Eksempelvis kan en disposisjon beheftet med en tilblivelsesmangel, men som innfrir kravet til innhold, være gjenstand for godkjennelse uten at innholdskravet må oppfylles på ny. Av den grunn vil godkjennelseserklæringen ha tilbakevirkende kraft som om disposisjonen hadde vært gyldig fra avtaleinngåelsens tidspunkt – det er følgelig ikke tale om en ny rettsstiftende disposisjon.¹⁰⁹

Hva gjelder foretakelse av disposisjonen på ny, får dette betydning først når løftegiver har påberopt ugyldighetsgrunnen. Denne fragåelsen er bindende og ugjenkallelig; løftegiver frasier seg retten til senere å godkjenne erklæringen, og disposisjonen behandles på linje med

---

¹⁰⁴ Hauge (2009) s. 301.

¹⁰⁵ Stang (1935) s. 525.

¹⁰⁶ Se eksempelvis RG-1997-672 og Stang (1935) s. 579.

¹⁰⁷ Var den opprinnelige disposisjonen ugyldig grunnet en mangel ved innholdet vil det ikke nytte å gjenta disposisjonen, med mindre forbudet i lovgivningen i mellomtiden er blitt endret eller opphevet.

¹⁰⁸ Hauge (2009) s. 309.

¹⁰⁹ Se eksempelvis Lassen (1917-1920) s. 164, og ovenfor i punkt 3.3. Samme virkning medfører en godkjennelseserklæring avgitt av en mindreårig, hans verge eller fylkesmannen, jf. vgml. § 14 annet ledd siste punktum. Se også vgml. §§ 22 og 24, som viser tilbake til § 14.

de absolutt ugyldige viljeserklæringer.¹¹⁰ Om han senere ønsker å binde seg til en identisk disposisjon, må han avgi et nytt tilbud som blir betraktet som en selvstendig rettsstiftende disposisjon. Derav vil gjentakelseserklæringen ha rettsvirkning fra det tidspunktet det fastslås at den nye disposisjonen er endelig og gyldig inngått.

Skillet mellom en godkjennelses- og gjentakelseserklæring trekkes således ut fra om løftegiver har fragått den opprinnelige disposisjonen, og vil i forlengelsen ha betydning for tidsprioriteten; godkjennelseserklæringen gis rettsvirkning fra inngåelsestidspunktet, mens gjentakelseserklæringen får prioritet først når den etterfølgende disposisjonen er gyldig fastslått.¹¹¹

Sondringen har betydning for beslagleggende kreditor. Løftegivers godkjennelse av en avtale som er beheftet med en relativ ugyldighetsgrunn, vil innebære at kreditor taper rett til å ta beslag i formuesgodet som er tvistegenstand; rettighetsoverføringen anses gyldig fra det opprinnelige tidspunkt disposisjonen ble inngått, og i tråd med prinsippet om først i tid best i rett vil suksessor vinne. Om debitor derimot påberoper ugyldighetsgrunnen, vil formuesgodet "tilhøre" ham. En påfølgende gjentakelseserklæring vil derfor ikke ha rettsvirkning, fordi kreditors utleggspant vil være stiftet i formuesgodet før den etterfølgende rettsstiftende disposisjonen, til fordel for suksessor, rekkes å bli bindende.

Som gjennomgangen viser vil kreditor være i en utsatt posisjon. Det er nærliggende å tro at debitor, fremfor å gjenta disposisjonen, heller vil godkjenne disposisjonen slik at den opprettholdes som gyldig – på bekostning av kreditors beslagsrett. I neste punkt vil det derfor vurderes om kreditor på selvstendig grunnlag kan påberope en relativ ugyldighetsgrunn.

4.5 Enkeltfølgende kreditors adgang til håndhevelse av relative ugyldighetsgrunner

Forutsetningen for drøftelsen er at debitor ikke har godkjent ugyldighetsgrunnen, jf. punkt 4.4, og at reklamasjonsfristen ikke er utløpt, se punkt 4.3. I motsatt fall er disposisjonen gyldig og derav urokkelig.

Når det drøftes hvorvidt enkeltfølgende kreditor kan håndheve ugyldigheten, menes at kreditors eventuelle håndhevelse vil påvirke samt være avgjørende også for debitors

---

¹¹⁰ Stang (1935) s. 530.

¹¹¹ Om disposisjonen var beheftet med en nullitets- eller anfektelighetsgrunn hadde også betydning for tidsprioriteten; gjentakelse av "Nulliteten [skal] først virke fra sin Foretagelse, medens den anfægtelige Rets Ælde i Tilfælde af Godkjendelse regnes fra den anfægtelige Overenskomsts Indgaaelse", jf Lassen (1899) s. 65.

rettsstilling. Spørsmålet er følgelig om kreditor på selvstendig grunnlag kan påberope en relativ ugyldighetsgrunn som ikke er påberopt av debitor.

For konkursboet er det sikker rett at det kan påberope seg de samme ugyldighetsinnsigelser som konkursdebitor selv kan; de trer inn i debitors rettigheter og forpliktelser, og overtar rådigheten over ugyldighetsspørsmålet når det på løftet støttes en rett mot boet.¹¹² Boet kan således påberope at suksessor har utnyttet debitors uerfarenhet i strid med avtl. § 31 første ledd, til tross for at dette er en relativ ugyldighetsgrunn debitor selv har adgang til å reparere.

For øvrige tredjemenn er hovedregelen at det ikke foreligger selvstendig adgang til håndhevelse av relative ugyldighetsgrunner. Dette fremkommer i dommen inntatt i Rt. 1993 s. 1474. Høyesterett kom, under dissens 3-2, til at en medarving i uskiftet bo ikke kunne kreve at morens kausjonserklæring overfor banken måtte kjennes ugyldig, verken i form av omstøtelse i medhold av al. § 19 eller på avtalerettslig grunnlag i medhold av avtl. § 33 eller § 36, iallfall ikke *”så lenge uskifteboet består”*.¹¹³ For at øvrige tredjemenn skal gis adgang til håndhevelse, må det derfor foreligge særskilt hjemmel. Typiske situasjoner hvor slik adgang kan tillates, er hvor ugyldighetsregelen verner tredjemannsinteresser.¹¹⁴ Et eksempel kan være omstøtelsesbestemmelsen i al. § 19 annet ledd.¹¹⁵ Et annet eksempel er lov 17. juni 2016 nr. 73 om offentlige anskaffelser § 13. Har et offentlig organ og en leverandør inngått kontrakt uten at en konkurranse om offentlig anskaffelse er gjennomført, er kontrakten inngått i strid med loven og kan derav kjennes *”uten virkning”*. Rettsvirkningen har visse likheter med avtalerettslig ugyldighet; aktørene må stanse fremtidige ytelser eller tilbakeføre det partene allerede har levert.¹¹⁶ Det spesielle med bestemmelsen er derimot at en tredjepart, eksempelvis leverandøren som ikke fikk anledning til å legge inn anbud fordi anskaffelsen ikke ble kunngjort, kan reise søksmål om å kjenne kontrakten mellom aktørene *”uten virkning”*.¹¹⁷

For enkeltfølgende kreditor er spørsmålet ikke like enkelt å besvare. En eventuell adgang må vurderes ut fra vilkåret om formuesgodet fremdeles *”tilhører”* debitor etter dekl. § 2-2, jf. tvangsl. § 7-1.

---

¹¹² Se eksempelvis Hauge (2009) s. 328, Andenæs (2009) s. 243, Ussing (1986) s. 255 og Huser (1992) s. 30.

¹¹³ Jf. dommens s. 1479.

¹¹⁴ Hauge (2009) s. 336.

¹¹⁵ I Rt. 2010 s. 1361 kom retten under spørsmålet om omstøtelse etter al. § 19 annet ledd til at både tredjemann, herunder kjøper, og gjenlevende ektefelle som sitter i uskiftet bo, herunder selger, måtte saksøkes. Ved spørsmålet om tvungent prosessfellesskap i omstøtelsessaker var det ikke tilstrekkelig at kun kjøper var gjort til part.

¹¹⁶ Giertsen (2014) s. 147.

¹¹⁷ Marianne H. Dragsten, *Offentlige anskaffelser*, Oslo 2013 s. 864-865.

Etter en naturlig forståelse kan ordlyden forstås dithen at formuesgodet tilhører debitor når formuesoverføringen er beheftet med en mangel, og at kreditor av den grunn selv bør kunne håndheve ugyldigheten. Tar en derimot i betraktning at debitor ikke har påberopt mangelen og følgelig at hans taushet innebærer at disposisjonen blir betraktet som gyldig fra avtaleinngåelsen, se punkt 4.4 jf. punkt 4.3, kan en se det som at formuesgodet i stedet tilhører suksessor. En innvending er imidlertid at lovgiver ikke synes å ha vurdert de spørsmål som kan oppstå i forlengelsen av tredjemannsproblemer, herunder ugyldighetssituasjoner.¹¹⁸ Av den grunn kan det argumenteres for at bestemmelsens ordlyd ikke bør sette skranker for konklusjonen man kommer til.

Ettersom verken lovteksten eller forarbeidene til deknings- og tvangsfullbyrdelsesloven gir nevneverdige bidrag til analysen, må rettsspørsmålet løses på grunnlag av andre rettskilder.

I en kjennelse fra Eidsiva lagmannsrett, referanse LE-2011-203858, var spørsmålet om enkeltforfølgende kreditor kunne påberope ugyldighet grunnet manglende generalforsamlingsvedtak etter asl. § 3-8 ved transaksjoner mellom skyldnerselskapet og dets nærstående. Retten kom, på bakgrunn av bestemmelsens ordlyd, rettspraksis¹¹⁹ og manglende holdepunkter i forarbeidene og teorien, enstemmig til at spørsmålet måtte besvares benektende. Til tross for at et av bestemmelsens formål er å verne nettopp kreditorene, var begrunnelsen for rettens slutning at ugyldighet bare kunne påberopes av selskapet selv eller konkursboet. Av den grunn var kreditor ved enkeltforfølgning *”henvist til å benytte andre bestemmelser/mekanismer enn § 3-8 for å ivareta likebehandling og forhindre uthuling av selskapets kapital”*, jf. lagmannsrettens vurdering i premiss 4.

I en ny avgjørelse inntatt i HR-2018-1265-A, endres derimot rettstilstanden. Kjennelsen gjaldt rettslig prøving av enkeltforfølgende kreditors utlegg i aksjer hos skyldnerselskapet. Det relevante spørsmålet var om, og under hvilke omstendigheter, kreditor kunne ta utlegg i aksjer tredjeperson var oppført som eier av på utleggstidspunktet. Oslo byfogdembete¹²⁰ kom til at skyldnerselskapet var reell eier av aksjene, og tok i sin beslutning begjæring om fullbyrdelse til følge. Lagmannsretten¹²¹ kom til motsatt resultat. Banken anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett, og fikk medhold i spørsmålet om enkeltforfølgende kreditor kunne få utlegg i

---

¹¹⁸ NOU 1972: 20 s. 255 og punkt 2.3.1 ovenfor.

¹¹⁹ Se RG-2010-1423, hvor lagmannsretten fremholdt at kjøperen, som utenforstående kontraktpart, ikke kunne påberope seg asl. § 3-8 fordi *”det er selskapet og ikke tredjemann som (...) kan påberope seg første ledd”*.

¹²⁰ Inntatt i TOBYF-2016-110104.

¹²¹ Inntatt i LB-2017-37829.

formuesgoder ulovlig utdelt til tredjeperson. Retten la avgjørende vekt på reelle hensyn og juridisk teori, som *”i stor grad [synes] å besvare dette spørsmålet bekreftende”*, jf. premiss 59. Begrunnelsen for standpunktet fremkommer i premiss 61, hvor retten presiserer at det ikke kan være avgjørende at det her dreier seg om *”en ugyldighetsgrunn som bare gjør transaksjonen anføkkelig fra debtors side overfor tredjeperson”*; i realiteten vil konflikten stå mellom kreditor og suksessor, og dersom kreditor avskjæres en selvstendig håndhevelsesadgang, er *”alternativet til utlegg at formuesgodet forblir hos tredjeperson”*.

Uttalelsen om en ugyldighetsgrunn som bare er *”anfektelig fra debtors side”*, henspiller på bestemmelsen om ulovlige utdelinger av aksjer, se asl. §§ 3-7, jf. 3-6. Til tross for at dette er en ugyldighetsgrunn som er tillagt selskapet selv å avgjøre om skal påberopes eller ikke, er bestemmelsen likevel utslag av noe mer enn bare ønsket om å beskytte selskapets interesser; den har, som tidligere nevnt, til formål å beskytte selskapets fordringshavere, og for øvrig minoritetsaksjonærene. Av den grunn er det ikke urimelig at også kreditor ved enkeltforfølgning gis selvstendig adgang til å håndheve ugyldighetsspørsmålet – i motsatt fall vil det legge til rette for utøvelse av kreditorskadelig atferd uten at de det går på bekostning av, får mulighet til å forhindre det.

Med den nye enstemmig avsagte høyesterettsavgjørelsen er det nærliggende å konkludere at enkeltforfølgende kreditor gis adgang til selvstendig håndhevelse av ugyldighetsspørsmålet ikke bare i tilfelle tvist på bakgrunn av bestemmelsen i asl. §§ 3-7, jf. 3-6, men også etter andre ugyldighetsregler som har til formål å verne kreditorenes interesser, eksempelvis ved asl. § 3-8 og proformatransaksjoner – på samme måte som øvrige tredjemenn kan påberope ugyldighet ved en ugyldighetsregel som har til særskilt formål å verne deres interesser. Kjennelsens rettskildemessige betydning har derimot ikke lenger rekkevidde enn som så, hensett til at avgjørelsen ikke prøver vurderingen av en transaksjon som er ugyldig på annet grunnlag enn etter selskapsrettslige regler. Dessuten verner den påberopte ugyldighetsregel først og fremst kreditorene. En kan av den grunn ikke ukritisk analogisere avgjørelsens slutning til øvrige relative ugyldighetsgrunner, eksempelvis til de klassiske avtalerettslige ugyldighetsregler.

Spørsmålet som derfor gjenstår er om enkeltforfølgende kreditor kan påberope en ugyldighetsregel som utelukkende er innført til vern av debitor. Dette blir ikke besvart i kjennelsen.

En nærliggende mulighet er å se hen til andre bestemmelser som kan bidra til å kaste lys over problemstillingen. Ordlyden i ugyldighetsreglene i avtalelovens kapittel 3 er nært koblet mot partene, ved at viljeserklæringen ”*binder (...) ikke den, som har avgitt den*”, se eksempelvis §§ 28 første ledd og 30 første ledd. Slike formuleringer tyder på at tredjepersoners interesser ikke har tilstrekkelig vekt til å kunne begrunne en håndhevelsesadgang.

Det foreligger for tiden ingen rettsavgjørelser som behandler spørsmålet om hvorvidt det er grunn til å gi utleggstaker svakere vern overfor suksessor enn et konkursbo ved ugyldighetsregler som beskytter kun debitor. I juridisk litteratur kan en derimot finne igjen argumentasjonsrekker for hovedsakelig to standpunkter. Oppfatningen om at kreditor bør eller ikke bør kunne håndheve ugyldigheten begrunnes sjelden inngående, men gir i hovedsak uttrykk for avveiningen mellom hensynet til debitor, som tilsiktes beskyttelse av ugyldighetsreglene, og hensynet til kreditor, som ofte vil få et tilfeldig tap hvis løftemottaker vinner rett på deres bekostning.

Den ene fraksjonen legger avgjørende vekt på at utleggstaker ikke kan utøve valgretten på debitorens vegne. *Stang* er den som gir klare uttrykk for et slikt synspunkt. Han fremholder, med henvisning til avtalelovens motiver, at når ”*rettsordenen overlater det til ham å bestemme om han vil stå ved viljeserklæringen eller ikke, må det antas at det er ham alene som har å treffe valget, og at ikke andre kan ta valgretten fra ham*”.¹²² Standpunktet begrunnes ut fra ulikhetene mellom enkelt- og fellesforfølging. For det første vises det til at konkursboet undergis en viss offentlig kontroll og representerer samtlige kreditorer, og dette gir ”*i hvert fall nogen betryggelse mot at ugyldighetsreglene blir brukt for å chikanere skyldneren eller andre*”.¹²³ For det andre er konkursboet utstyrt med en rekke omstøtelsesregler i dekningsloven¹²⁴ som de enkelte fordringshavere ikke kan anvende. Når debitor er sitt bo rådig, trenger han derfor ”*ikke å finne sig i at utenforstående på denne måte blander sig inni hans affærer og kontrollerer dem*”.¹²⁵

Alten viser til *Stang* sin redegjørelse og benekter at utlegg kan tas ”*på grunn av synbar viljesmangel, svik, tvang eller åger, jfr. avtalelovens kap. 3*”.¹²⁶

---

¹²² *Stang* (1935) s. 532.

¹²³ *Stang* (1935) s. 532 fotnote 53.

¹²⁴ Se også lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler § 16-2 første ledd som gir ”*konkursbo, tvangsakkordbo eller insolvente dødsbo*” rett til å omstøte premiebetaling. Tilsvarende rett gis ikke enkeltforfølgende kreditor.

¹²⁵ *Stang* (1935) s. 532.

¹²⁶ *Edvin Alten, Tvangsloven*, 3. utgave, Oslo 1950 s. 93.

Den andre fraksjonen vektlegger at tvisten ikke lenger angår løftegiver og løftemottaker – konflikten reelle parter er den enkeltforfølgende kreditor og suksessor. Av den grunn er det ”vanskelig å se at hensynet til skyldnerens selvbestemmelsesrett da kan være avgjørende”.¹²⁷

Denne betraktningen må, ifølge Hauge, ”antakelig” være avgjørende ved ”ensidig forpliktende disposisjoner”.¹²⁸ For gjensidig bebyrdende disposisjoner mener hun derimot at kreditor ikke bør anerkjennes håndhevelsesadgang; grunnet oppgjørstekniske utfordringer, herunder at kreditors utlegg vil kunne utløse et tilbakesøkningskrav fra suksessor mot debitor, kan det hevdes at kreditors håndhevelse ”vil være å gripe for sterkt inn i utleggsdebitors formuessfære, sett hen til at det er tale om enkeltforfølging”.¹²⁹

Også Hov er av den oppfatning at den direkte konflikten mellom suksessor og kreditor ”antagelig” må løses på ”samme måte som i konkurstilfellene”.¹³⁰ I motsetning til øvrige forfattere, som resonnerer ut fra skillet mellom de absolutte og relative ugyldighetsgrunner, analyserer han spørsmålet med utgangspunkt i sontringen mellom de sterke og svake ugyldighetsgrunner – med andre ord om utlegget skal underkjennes avhengig av om løftemottaker er i god eller ond tro. Ved ond tro, altså at suksessor kjenner til den foreliggende ugyldighetsgrunn, impliserer det at han ikke har noen berettiget forventning om at avtalen skal bli endelig bindende før en godkjennelseserklæring foreligger. Hvis suksessor er i god tro tilsier det at hans forventninger i større grad bør beskyttes. Når løftemottaker er i god tro er derimot hovedregelen inter partes at han, forutsatt at avtalen ville være ugunstig for ham, har rett til å motsette seg løftegiverens ensidige godkjennelse.¹³¹ Fordi løftemottaker i slike situasjoner gis en valgrett til å stå ved avtalen, kan det derfor hevdes at det ikke er så urimelig om hans interesser må vike til fordel for utleggstaker; suksessor sin rett bør stå tilbake når avtalen, som eksempelvis uansett er tapsbringende for ham, kommer i direkte konflikt med og vil få uheldige konsekvenser for andre med beskyttelsesverdige interesser.¹³² Hov sitt synspunkt bygger således på at enkeltforfølgende kreditor i begge tilfeller bør få gjennomslag for sin ugyldighetsinnsigelse.

---

¹²⁷ Andenæs (2009) s. 243.

¹²⁸ Hauge (2009) s. 331.

¹²⁹ Hauge (2009) s. 331-332.

¹³⁰ Hov (1993) s. 318.

¹³¹ Hov (1993) s. 317. En regel om løftemottakers adgang til å motsette seg ensidig godkjennelse fra løftegiverens side, finner man i vgml. § 14 tredje ledd første punktum.

¹³² Hov (1993) s. 318.

Enn videre bygger *Berg* på tanken om at enkeltforfølgende kreditor kan påberope en ugyldighetsgrunn i samme utstrekning som debitor selv kan, ettersom *”ugyldighetsreglane er dei same i forholdet mellom As kreditorar B og S som i forholdet mellom A sjølv og S”*.¹³³ Han anser slik sett at også relative ugyldighetsgrunner som legislativt begrunnes i løftegivers interesser, kan påberopes av hans fordringshavere. Han eksemplifiserer dette ved at en avtale som *”er komen i stand ved svik frå S’ side, kan også As kreditor B gjera ugyldigheiten gjeldande – og med det ta beslag i formuesgodet”*.¹³⁴

Da det ikke foreligger enighet om hvilken løsning som har de beste grunner for seg, samt at ordlyden i dekl. § 2-2, jf. tvangsl. § 7-1 generelt gir liten veiledning, kan andre betraktninger ligge til grunn for det resultat man velger. Vesentlige tolkningsmomenter i denne sammenheng kan være beslagsrettslige prinsipper og hensyn som gjør seg gjeldende ved gjeldsinndrivelse generelt, og dessuten de hensyn som legitimerer en valgt for løftegiver til å påberope eller reparere ugyldighetsgrunnen.

I første rekke kan adgangen og behovet for enkeltforfølgende kreditors rådighet over ugyldighetsspørsmålet fremstilles ut fra en sammenligning med konkursboets håndhevelsesadgang.

Presumsjonen er at beslagsrettens grenser er den samme ved konkurs som ved enkeltforfølgning, all den tid begge former for gjeldsinndrivelse er lovfestet i samme bestemmelse. Lovgiver har altså signalisert et ønske om at det bør være en korresponderende adgang til beslag ved utlegg og konkurs. Tar man denne argumentasjonen ett steg videre, kan det pekes på mer overordnede beslagsrettslige synspunkter; den faktiske begrunnelsen for at boet kan ta beslag i ugyldighetstilfeller, er jo nettopp at formuesgodet fremdeles *”tilhører”* konkursdebitor. Situasjonen er identisk ved enkeltforfølgning. Slik sett finner man igjen de samme hensyn ikke bare bak de spesifikke reglene, men også på et mer overordnet plan.

Dessuten kan det diskuteres om det er tilstrekkelig grunn til å forskjellsbehandle kreditorene avhengig av om debitor er solvent eller ikke. En annen løsning ved konkurs enn utlegg kan være uheldig; om konkursboets beslagsrett er videre enn den enkelte kreditors, vil en naturlig følge kunne bli at man begjærer konkurs i utide – det vil gi kreditorene en oppfordring til å slå debitor konkurs fremfor å nøye seg med å ta utlegg. I lys av det minste inngreps prinsipp, se punkt 2.4 ovenfor, er derimot poenget at det ikke skal åpnes konkurs hvis kreditorene kan få

---

¹³³ Berg (2017) s. 204.

¹³⁴ *Op.cit.*

dekning på en mindre inngripende måte. Utleggspant er definitivt en mindre inngripende og ressurskrevende måte kreditorene kan få dekning på; et konkursbeslag fordrer jo et generaloppgjør av debtors bo, som i seg selv krever betydelige ressurser og omkostninger. I mange tilfeller beror vurderingen av om debitor bør begjæres konkurs dessuten på om kreditorene ser seg tjent med det, samt om de har midler til å forskuddsbetale det nødvendige beløp til sikkerhet for omkostningene ved bobehandlingen, jf. kkl. § 67 første ledd.¹³⁵ Også overfor debitor personlig kan konkurs fremstå som et unødig drastisk inngrep, og skadevirkningene for hans virksomhet kan være betydelige. Den enkelte kreditors adgang til påberopelse av ugyldighet vil derfor kunne medføre en reaksjon mot disposisjonen uten at ulempene ved konkursbehandling gjør seg gjeldende, herunder at beslagsretten gjøres unødig komplisert og ineffektiv. Derav er det, både praktisk og rettsteknisk, en fordel at de to former for gjeldsforfølgning undergis samme håndhevelsesadgang. Isolert sett tilsier det at enkeltforfølgende kreditor bør gis rett til å påberope en ugyldighetsregel som verner debitor.

På den annen side er det åpnet for at det kan skje en differensiering mellom konkursboets og utleggtakers beslagsrett. I forarbeidene til dekl. § 2-2 presiseres det at selv om *”regelen er felles for enkeltforfølgning og beslag, er naturligvis ikke det til hinder for at beslagsretten kan ha forskjellig innhold i de forskjellige forhold”*.¹³⁶ Omstøtelsesreglene er et eksempel på det; de er forbeholdt anvendt av konkursboet. Å tillate enkeltforfølgende kreditor håndhevelse av ugyldigheten kan ses under synsvinkelen at man da åpner for omstøtelse på ulovfestet grunnlag, noe det som nevnt er tatt avstand fra. Synspunktet bygger på at utlegget kommer den ene kreditoren til gode, på bekostning av kreditorfellesskapet. Som et motargument er derimot at dette like fullt er den regulære følgen av at kreditor tar utlegg; det skal komme den beslagleggende kreditor, og ikke øvrige usikrede kreditorer, til gode.¹³⁷

Det kan likevel være andre forhold som tilsier at håndhevelsesadgangen ved enkeltforfølgning bør begrenses. Konkursboet, som eget rettssubjekt, representerer både kreditorfellesskapets og skyldnerens interesser, og overtar rådigheten over konkursdebitors formue. Fordringene som kommer i betraktning under kartleggingen av formuen er som utgangspunkt de fordringer på ham som er oppstått før åpningen av boet, jf. dekl. § 6-1. Utleggsadgangen i debtors formuesgoder bortfaller helt idet konkurs åpnes i hans bo. Dette er ikke regulert uttrykkelig i

---

¹³⁵ Henriette Nazarian, *Konkursrett*, Oslo 2012 s. 29.

¹³⁶ NOU 1972:20 s. 255.

¹³⁷ I samme retning er HR-2018-1265-A premiss 62.

dekningsloven, men det følger forutsetningsvis av lovens §§ 5-8 og 6-7.¹³⁸ Hvis den enkelte kreditor gis adgang til å håndheve ugyldigheten før boet åpnes, vil det påvirke det samlede beløp som kommer til fordeling blant de øvrige kreditorene; utgangspunktet for usikrede kreditorer er jo at de kun har krav på dividende, altså en forholdsmessig dekning etter sin prioritet i konkursdebitors bo.¹³⁹ Nettopp dette er et av de bærende argumenter mot å gi den enkelte kreditor slik håndhevelsesadgang; ved utleggspant er det tale om en omfordeling blant kreditorer, mens ved konkursgjennomgang er det tale om en fordeling blant hele kreditorfellesskapet.

Også et annet forhold tilsier at håndhevelsesadgangen bør begrenses. Det overordnede mål med konkursgjennomgangen er å gi konkursdebitors fordringshavere dekning ved at hans formue omgjøres i penger og fordeles forholdsmessig mellom fordringshaverne. Tanken er at når debitor er insolvent, bør samtlige fordringshavere bære en forholdsmessig del av tapet ut fra deres opprinnelige kredittytelse, hensett til at det ikke er nok aktiva til å dekke alles krav.¹⁴⁰ En av de sentrale legislative begrunnelser for konkursinstituttet er således at konkursen motvirker urimelige og tilfeldige forskjeller mellom kreditorene. Ved enkeltvis forfølgning reguleres derimot det innbyrdes forholdet mellom kreditorene av tidsprioritetsprinsippet; de som skaffer sikkerhet til dekning når debitor fremdeles er sitt bo rådig vil få full dekning, mens de som avventer vil få dividende eller i verste fall ingenting. De som kommer først i tid, vil altså få best i rett. Isolert sett er ikke dette urimelig, forutsatt at debitor har tilstrekkelig med midler til å kunne tilgodese alle sine kreditorer. Men som regel vil en slik serie med enkeltforfølgning som oftest medføre at debtors økonomi svikter. Dette kreditorkappløpet innebærer altså en tilfeldig fordeling av debtors aktiva; det går på bekostning av kreditorer som enten er hensynsfulle, som tilhører gruppen kreditorer debitor ikke ønsker å begunstige fremfor andre, eller som ikke kan skaffe seg tvangsgrunnlag og derav utlegg i tide fordi kravet mot debitor eksempelvis ikke er forfalt.¹⁴¹ Å tillate en korresponderende adgang til ugyldighetshåndhevelse ved enkelt- og fellesforfølgning vil kunne legge til rette for dette dekningskappløpet konkursinstituttet er ment å forhindre; i realiteten vil det innebære en tilfeldig fordeling mellom et utvalg av kreditorer, fremfor den grunnleggende likebehandlingen som i utgangspunkt skal finne sted ved en konkursgjennomgang.

---

¹³⁸ Andenæs (2009) s. 22.

¹³⁹ Andenæs (2009) s. 391.

¹⁴⁰ Andenæs (2009) s. 11.

¹⁴¹ Andenæs (2009) s. 10-11.

De ovenfor nevnte argument er derimot ikke tilstrekkelig til å avskjære den enkelte kreditor håndhevelse av avtalens ugyldighet. Momentets vekt – at en ønsker å motvirke kreditorløp på bakgrunn av hensynet til likebehandling av kreditorene – vil bero på i hvilken grad øvrige regler ivaretar og sikrer likebehandling. Her er omstøtelsesreglene viktige; øvrige kreditorer kan begjære debitor konkurs og omstøte også utlegg tatt innen fristene fastsatt i dekl. § 5-8. Utleppet vil altså ikke ha noen rettsvirkning overfor boet. Og det at den enkelte kreditor tar utlegg, gir som regel øvrige kreditorer et varsel om at debtors økonomi er sviktende. At man i det hele tatt har et omstøtelsesinstitutt i norsk rett som kan tilsidesette utleggspantet, kan altså være et selvstendig argument mot at den enkelte kreditor skal kunne påberope ugyldigheten. Ved å slå debitor konkurs oppnår kreditorfellesskapet både det at aktiva forhindres beslaglagt av de enkelte kreditorer og derav begrenser dekningsgrunnlaget, samt at de får omstøtt utlegg tatt kort tid før konkursåpningen. Den enkelte kreditor med sikkerhet i form av utleggspant får slik sett ikke noen særfordeler. Argumentasjonen om at enkeltforfølgning innebærer en forfordeling får dermed bare gjennomslag når utlegg tas utenfor fristene omstøtelsesreglene fastsetter, men heller ikke her kan en tale om en egentlig forfordeling; på dette tidspunkt vil debitor ikke ha en sviktende økonomi og en konkursgjennomgang er ikke nær nok til at utlegget reelt påvirker det samlede beløp som skal fordeles blant kreditorene.

Et ytterligere moment som tilsier at likebehandlingssynspunktet ikke bør gis gjennomslag, må nevnes. Likhetsprinsippet i sin generelle form innebærer at like tilfeller skal behandles likt, med mindre legitime formål rettferdiggjør forskjellsbehandling. Debtors fordringshavere består av både frivillige og ufrivillige kreditorer. Overordnet sett bør de ufrivillige kreditorer ha sterkere vern enn de frivillige, men det er vanskelig å se at likebehandlingsprinsippet skal få gjennomslag når det her ikke er tale om like tilfeller overhodet. Dermed kan det vanskelig forsvares at enkeltforfølgende kreditors beslagsrett bør begrenses av hensyn til andre kreditorer, all den tid øvrige fordringshavere nettopp ikke utgjør en ensartet gruppe.

Ut fra en overordnet betraktning, gjennom sammenligning med konkursboets håndhevelsesadgang, kan det sies at retts tekniske hensyn, effektive beslagsregler og koherens i regelverket taler for at det bør foreligge en adgang til at relative ugyldighetsregler, knyttet til forutsetningen om vern av debtors interesser, er gjenstand for håndhevelse av enkeltforfølgende kreditor.

Går man dypere i materien og vurderer håndhevelsesadgangen opp mot disposisjonens partskonstellasjon, gjør ytterligere hensyn seg gjeldende.

Det første som kan nevnes er at hensynet til debtors privatautonomi er atskillig mer tungtveiende ved enkelt- enn fellesforfølgning. Debitor har fremdeles rådighet over hele sin formue ettersom kreditor ved enkeltforfølgning ikke trer inn i hans rettsstilling. Å tillate håndhevelsesadgang kan derfor ses som et uforholdsmessig inngrep i debtors rettssfære.

På den annen side bør kreditor gis håndhevelsesadgang direkte overfor suksessor, da det i utgangspunktet ikke er grunn til å beskytte ham; at overdragelsen er ugyldig innebærer jo at suksessor ikke kunne regnet med avtalen som grunnlag for sin rett overhodet. Om innsigelsen reises av debitor eller kreditor, spiller ingen rolle for ham – overdragelsen skyldes uansett en mangel som rettsordenen bør søke å rette på.¹⁴²

Likevel er ugyldighetsreglene utformet med sikte på partsrelasjonen mellom løftegiver og løftemottaker, og kan ikke ukritisk overføres løftegiverens fordringshavere som ønsker å gripe inn i deres avtaleforhold; det er de beslagsrettslige regler som må tilpasses saksforholdet, til tross for at det i realiteten er blitt en sak mellom suksessor og kreditor. Ved erverv i kraft av ensidig bebyrdende avtale vil det likevel ikke medføre et urimelig inngrep i forholdet mellom avtalepartene om utleggstaker gis håndhevelsesadgang; suksessor vil ha et svakere innrettelsesbehov og ikke tilstrekkelig beskyttelsesverdige forventninger all den tid han ikke selv skal yte etter det underliggende avtaleforhold. Han vil av den grunn ikke lide noe tap – han går kun glipp av en fordel han ikke skulle yte vederlag for. Dessuten representerer suksessor ikke noen omsetningsinteresse ved ensidig bebyrdende avtaler, slik at en ugyldighetshåndhevelse ikke bør begrenses av hensyn til ham. Ved gjensidig bebyrdende disposisjoner bør derimot resultatet antakelig bli det motsatte, nettopp fordi det oppstår et tilbakeleveringskrav på suksessors hånd. Resultatet kan herav bli at utleggstaker prioriteres på bekostning av andre som har krav på penger fra debitor.

En første innvending mot inndelingen ut fra om suksessor etter det underliggende avtaleforhold skal yte eller ikke, er at utlegget i seg selv alltid vil medføre en skjev fordeling mellom kreditorene, uavhengig av om det er tale om ensidig eller gjensidig bebyrdende disposisjoner. Øvrige kreditors virkemiddel vil da være å begjære debitor konkurs og

---

¹⁴² Se også Sjur Lindebrække, *Eiendomsrett og konkursbeslag*, Bergen 1946 s. 177, som vurderer den motsatte situasjon; om kreditorene plikter å respektere suksessors krav på tilbakelevering grunnet ugyldig overdragelse.

omstøte utlegget. *Lilleholt* reiser derfor spørsmålet om hovedregelen kanskje bør ”*vera at utleggstakaren generelt kan gjera gjeldande at avtalen er ugyldig*”, men påpeker at ”*[l]øysninga er usikker*”.¹⁴³

En annen innvending er at enkeltforfølgende kreditor i øvrige situasjoner, hvor den gjensidig bebyrdende disposisjonen ikke nødvendigvis er beheftet med en ugyldighetsgrunn, kan ta utlegg i formuesgoder det er knyttet motytelser til. I Høyesteretts kjennelse fra 2018 premiss 60 anvendes dette som en innsigelse mot at enkeltforfølgende kreditor ikke bør kunne ta utlegg; også i øvrige tilfeller gjør jo slike oppgjørstekniske hensyn seg gjeldende, uten at kreditor avskjæres adgang til utlegg av den grunn.¹⁴⁴

Likevel må en ta i betraktning nødvendigheten av at løftegiver er gitt en valgrett med hensyn til om han vil fraskrive seg de rettigheter han ellers ville hatt som følge av en relativ ugyldighetsgrunn som har til formål å beskytte ham selv. Denne valgretten kan ha stor betydning for ham. I mange tilfeller vil forholdene nemlig ligge slik an at han, fremfor å benytte de rettsmidler som tilligger ham etter loven, ønsker å la være å påberope ugyldigheten. Dette kan det være flere bakenforliggende grunner til. Dels kan det være fordi en påberopelse ofte vil forutsette at løftegiver samtidig blottstiller seg selv. Det kan være sjenerende eller ubehagelig; han ønsker kanskje ikke å erkjenne åpenlyst at han handlet i lettsindighet, eller at han er satt under vergemål – da er han jo nødt til å åpenbare det forhold han har forsøkt å skjule. Dertil kommer at for de fleste ugyldighetsreglers vedkommende ikke er gjennomførbart å påberope ugyldighetsgrunnen uten at man samtidig retter en graverende anklage mot den annen part. Løftegiver er kanskje truet av sin ektefelle til å inngå avtalen, og alene av den grunn kan han ville unngå å erkjenne åpenlyst sakens faktiske forhold. Avslutningsvis kan det nevnes at de fleste relative ugyldighetsgrunner det her er tale om, er av en slik art at de knytter seg til individuelle forhold i den spesifikke sak. Av den grunn er det vanskelig for andre enn løftegiver selv å bedømme om ugyldighetsgrunnen bør påberopes eller ikke. Kanskje erkjenner løftegiver overfor seg selv at han er blitt utnyttet til å inngå en avtale om kjøp av en bil, men han er av en oppfatning at han likevel ville kjøpt bilen

---

¹⁴³ Lilleholt (2012) s. 317.

¹⁴⁴ Lagmannsretten, se LB-2017-37829, la avgjørende vekt på at en tilbakeføring av ytelsene ved gjensidig bebyrdende avtaler ikke var problematisk ved konkurs, all den til boet har overtatt forvaltningen av skyldnerens forpliktelser, men at ved ”*enkeltpfølgning – der skyldneren har sin handleevne i behold – vil det kunne komplisere restitusjonsmulighetene*”, se kjennelsens punkt 6.2 under ’Rettsstilstanden i Norge’ premiss 10.

uavhengig av om utnyttelsen hadde funnet sted eller ikke. Det kan følgelig være individuelle forhold hos løftegiver som gir svar på om avtalen faktisk er ugyldig eller ei.¹⁴⁵

Slike individuelle forhold i den konkrete sak vil kreditor, i motsetning til en bobestyrer, ikke med enkelthet få kunnskap om; for ham kan det være mer eller mindre tilfeldig om han får kjennskap til at debitor er sveket eller truet av suksessor til å inngå avtalen. I forlengelsen kan det vise seg utfordrende å føre tilstrekkelig bevis under utleggsforretningen for at suksessors erverv er beheftet med en mangel, se ovenfor i punkt 2.3.3 – reelt vil det ofte være slik at avtalepartene ikke medvirker til sakens opplysning.¹⁴⁶ En regel om at kreditor kan håndheve ugyldigheten vil derfor legge til rette for at bare de kreditorer som har et personlig forhold til enten debitor eller suksessor, og derav får den nødvendige informasjonen, vil kunne få medhold i en ugyldighetsinnsigelse; det er de som har de beste forutsetninger til å kunne argumentere for sitt standpunkt. Dette innebærer en tilfeldig fordel for et utvalg av kreditorer som er prisgitt sitt nære forhold til en av sakens parter, og følgelig en forskjellsbehandling blant de usikrede kreditorer.

Når en tar under overveielse de bakenforliggende grunner som kan være årsaken til at debitor selv ikke ønsker å håndheve ugyldigheten, vil hensynene som taler for en påberopelsesadgang for kreditor ved enkeltforfølgning ikke være tilstrekkelig tungtveiende til å kunne rettferdiggjøre de ulemper det vil foranledige for debitor. En slik praksis kan innebære at debitor *blir* nødt til å blottstille seg selv, mot hans vilje. Eller at han *blir* nødt til å rette en anklage mot den annen part. Og kanskje har debitor selv funnet at de faktiske forhold som skal subsumeres under ugyldighetsregelen, alt tatt i betraktning, ikke er tilstrekkelig graverende til at vilkårene for ugyldighet er oppfylt, slik at en påberopelse uansett er forgjeves. Å tillate kreditor håndhevelse vil dermed innebære et såpass inngripende tiltak at det ikke bør kunne berettiges med argumentasjonen om at kreditors mangel på reaksjonsmuligheter overfor ugyldige avtaler vil kunne gjøre beslagsretten unødig komplisert og ineffektiv.

Til tross for at enkeltforfølgende kreditor, ut fra en sammenligning med konkursboets håndhevelsesadgang, muligens bør kunne gis adgang til selvstendig håndhevelse av relative ugyldighetsgrunner, tilsier de argumenter som begrunner debitors selvbestemmelsesrett at håndhevelsesadgangen likevel bør begrenses.

---

¹⁴⁵ Stang (1935) s. 522.

¹⁴⁶ I samme retning er Hauge (2009) s. 325.

4.6 Konsekvensen av at enkeltfølgende kreditor kan håndheve ugyldigheten

Forutsatt at det er tale om en ugyldighetsgrunn som beskytter kreditorinteresser eller endog moraloppfatninger eller andre vesentlige samfunnsinteresser, kan kreditor håndheve ugyldigheten og ta utlegg i formuesgodet som er ugyldig overført fra debitor til suksessor. Da blir det opp til suksessor å bestride kravet om utlegg. Imidlertid kan suksessor, før kreditor får medhold i en innsigelse om ugyldighet, nekte å utlevere gjenstanden så lenge den er i hans besittelse – til dette kreves et tvangskraftig tvangsgrunnlag.

Utfordringen her ligger i at utleggstaker trer inn i rettsforholdet mellom debitor og suksessor. Det problematiske er å fastslå hva slags krav det gir opphav til på kreditors hånd.

Hovedregelen om rettsvirkningen av ugyldighet inter partes er, som nevnt i punkt 3.5, et tilbakeleveringskrav av de allerede erlagte ytelser, slik at avtalepartene blir gjeninnsatt i de respektive og opprinnelige rettighetsposisjoner. For kreditor blir spørsmålet om han skal få utlegg i debitors tilbakeleveringskrav, da det nettopp er dette kravet som *”tilhører”* debitor etter dekl. § 2-2 og tvangsl. § 7-1 annet ledd, eller om kreditor i stedet, som sikkerhet for tilbakesøkingen, kan ta utlegg direkte i formuesgodet suksessor har fått utlagt til seg.

Argumentasjonen i juridisk litteratur er forankret i det rettsområdet gjeldsinndrivelsen skriver seg fra. Spørsmålet om rettsvirkningen av at enkeltfølgende kreditor gis rett til å ta utlegg i ugyldig overførte formuesgoder, knyttes her opp mot den spesifikke vurderingen av hvilke konsekvenser ulovlige utdelinger fra aksjeselskap innebærer. I litteraturen konkluderes det med at kreditorene bare kan ta utlegg i selskapets vindikasjonskrav, og ikke i formuesgodet direkte.¹⁴⁷

I høyesterettsavgjørelsen fra 2018 redegjort for tidligere, inntatt i HR-2018-1265-A, avvises en differensiering ut fra hvilket rettsområde gjeldsinndrivelsen skriver seg fra, da det ikke ses en *”forbindelse mellom dette spørsmålet og det selskapsrettslige spørsmålet om hvem som kan kreve tilbakeføring av en ulovlig utdeling”*, jf. kjennelsens premiss 54. I samme premiss understrekes det videre at en vurdering av hva kreditor kan få utlegg i, er *”mest nærliggende å se som et spørsmål om hvordan selve tvangsfullbyrdelsen skal skje”*. Det er følgelig de

---

¹⁴⁷ Se eksempelvis Andenæs (2009) s. 243, som argumenterer for at selskapets fordringshavere har *”samme rett”* som selskapet selv til *”krav på tilbakeføring etter asl. § 3-7”*, og Mads Henry Andenæs mfl., *Aksjeselskaper & Allmennaksjeselskaper*, 3. utgave, Oslo 2017 s. 442 om at enkeltfølgende kreditorer har adgang til å ta utlegg i selve kravet som har oppstått på selskapets hånd, for deretter å forevise det til innkrevingsmyndighetene.

prosessuelle reglene i tvangsfullbyrdelsesloven som avgjør spørsmålet om hva slags krav det gir opphav til på kreditors hånd, uavhengig av hvilket rettsområde tvisten hører under.

I tidligere gjeldende lov 13. august 1915 nr. 7 om tvangsfuldbyrdelse § 65 annet ledd fulgte at hvis tredjeperson hadde besittelsen over løsøre som ble påstått å tilhøre debitor, kunne utlegg bare tas i debtors *”krav paa at faa tingen overgit”* – altså i selve tilbakeleveringskravet, og ikke i formuesgodet. Hvis utlegg deretter ble tatt, gikk *”panteretten over paa tingen selv, naar den (...) utleveres”*, jf. lovens § 90 annet ledd.

Ved gjeldende tvangsfullbyrdelseslov er fremgangsmåten endret. Etter § 7-14 første punktum kan det tas utlegg i selve eiendomsretten, og ikke bare i tilbakeleveringskravet. I forarbeidene betraktes reguleringen etter tidligere gjeldende lov som en *”kunstig ordning”*, og at det heller bør tillates å ta *”utlegg i formuesgodet direkte”*.¹⁴⁸ I samme retning er førstvoterende i HR-2018-1265-A, som i premiss 55 konkluderer med at *”det ved vindikasjonskrav kan tas utlegg i formuesgodet direkte, ikke, som etter tidligere rett, bare i debtors krav på å få formuesgodet tilbake”*.

På bakgrunn av de relevante rettskilder gis kreditor, som sikkerhet for at formuesgodet blir tilbakelevert til debitor, derfor adgang til å ta utlegg direkte i formuesgodets eiendomsrett.

4.7 Begrensninger i debtors adgang til å godkjenne disposisjonen?

Som påpekt vil løftegivers adgang til å påberope en relativ ugyldighetsgrunn, også normalt korrespondere med en adgang til å godkjenne den ugyldige disposisjonen.¹⁴⁹ Og løftegiver har rett, men ikke plikt, til å beslutte om ugyldighetsgrunnen skal påberopes eller ikke.

Vurderingen i det følgende er om det innebærer noen begrensninger i debtors godkjennelsesadgang at kreditor gis rett til å påberope enkelte ugyldighetsgrunner på selvstendig grunnlag.

Selv om disposisjonen er beheftet med en ugyldighetsgrunn som enkeltfølgende kreditor har adgang til å håndheve, må kreditor respektere debtors godkjennelse av disposisjonen hvis dette skjer før beslutning om utleggspant foreligger, jf. tvangsl. § 7-18. Det samme gjelder hvis reklamasjonsfristen er utløpt. I slike situasjoner foreligger det altså ingen begrensninger i debtors godkjennelsesadgang.

---

¹⁴⁸ Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) s. 152.

¹⁴⁹ Absolutte ugyldighetsgrunner kan, som nevnt tidligere, ikke være gjenstand for godkjennelse.

Spørsmålet om det eksisterer begrensninger i debitors rett til godkjenning får derfor betydning først når debitor ikke har tatt stilling til om disposisjonen skal godkjennes, og før reklamasjonsfristen er utløpt. Forutsetningen er følgelig at suksessor har fått eiendomsrett over formuesgodet, men rettsstiftelsen er beheftet med en ugyldighetsgrunn som debitor kan gjøre gjeldende overfor ham. Debitor har ikke reparert ugyldighetsgrunnen, og reklamasjonsfristen løper fremdeles. Før debitor godkjenner disposisjonen, stifter kreditor en kolliderende utleggspanterett i samme formuesgode.

Eventuelle begrensninger i godkjennelsesadgangen kan belyses ut fra hensynet om å verne kreditor mot tap. Begrunnelsen er enkel. Ved å reparere en relativ ugyldighetsgrunn vil disposisjonen behandles som om den var gyldig fra begynnelsen av – den leger ugyldigheten med tilbakevirkende kraft. For forholdet inter partes er det sjelden problematisk å operere med et slikt tilbakevirkningssynspunkt all den tid det var partenes hensikt å binde seg til avtalens gitte vilkår. For forholdet til kreditor vil tilbakevirkning derimot ha betydning, nettopp fordi kreditor i mellomtiden har fått sikkerhet for sitt krav i samme gjenstand; ved godkjenningen forsøkes kreditors rett å fortrennes.¹⁵⁰ Om suksessors eiendomsrett regnes for stiftet allerede ved avtaleslutningen, innebærer det følgelig at kreditors utlegg må underkjennes. Det er således ikke tale om en gjentakelseserklæring, se punkt 4.4 ovenfor; i så fall vil kreditors utlegg stå seg.

Den alminnelige oppfatning er derav at suksessors erverv ikke får prioritet før debitor har godkjent disposisjonen eller før reklamasjonsfristen er utløpt.¹⁵¹ Om slik godkjenning ikke finner sted eller fristen ikke utløper før beslutning om utleggspant foreligger, jf. tvangsl. § 7-18, vil kreditors rett fortrenge suksessor sin rett.

I motsetning til det generelle spørsmålet om begrensninger i adgangen til ensidig godkjenning av hensyn til løftemottakeren¹⁵², har spørsmålet om begrensninger av hensyn til beslagleggende kreditor i beskjedne utstrekning vært gjenstand for diskusjon.

I eldre juridisk doktrine har *Stang* tatt til orde for at så lenge ”den erklærende ennå har tid til å bestemme sig”, må øvrige parter avvente.¹⁵³ Som eksempel nevnes at hvis løftegiver har

---

¹⁵⁰ At suksessor har fått den ervervede rett gjennom en ugyldig avtale tinglyst, er derimot uten betydning; virkningen av tinglysning inntreffer først fra godkjennelsestidspunktet, jf. tingl. § 27 tredje ledd. Altså er det godkjennelsestidspunktet, og ikke avtaleinngåelsestidspunktet, som er avgjørende for rettsvernsprioriteten.

¹⁵¹ Hauge (2009) s. 334, Hov (1993) s. 317, Ussing (1986) s. 248.

¹⁵² Se eksempelvis Hauge (2009) s. 284-285, Arnholm (1964) s. 347-348 og Hov (1993) s. 313-315.

¹⁵³ Stang (1935) s. 532.

solgt et formuesgode, kan hans fordringshavere ”ikke ta utlegg i den og påstå at kjøperen har misbrukt selgerens nød, at han har anvendt svik eller tvang eller lignende, og at salget følgelig er ugyldig”.¹⁵⁴ Grensen trekkes altså mot absolutte ugyldighetsgrunner samt de relative som verner særskilte tredjemenn; for relative som verner løftegiver selv hevder han at det ikke foreligger begrensninger i løftegivers adgang til å godkjenne disposisjonen.

I samme retning, men med en noe annen begrunnelse, er *Ussing*. Han fremholder at løftegiver må ha adgang til å godkjenne disposisjonen på bekostning av utleggstakers rettsstilling, dersom det “*efter den almindelige Opfattelse vilde være umoralsk eller usømmeligt at gøre Ugyldigheden gældende*”.¹⁵⁵ Samme adgang må tillates hvis disposisjonen er gjensidig bebyrdende; godkjennelsen må være bindende for utleggstaker såfremt “*Godkendelsen ikke med Sikkerhed strider mod Løftegiverens Interesser*”.¹⁵⁶ Følgelig trekkes det også her et skille mot de relative ugyldighetsgrunner som er satt til å beskytte løftegiver.

Om situasjonen hvor kreditor for en fordring på debitor har tatt utlegg i gjenstanden debitor har overdratt til suksessor, argumenterer *Platou* på generelt grunnlag at “*(...) en af hans Kreditor foretagen Exekution (...) ikke betage ham Retten til at ratihabere*”.¹⁵⁷ Han underbygger sitt standpunkt med en dansk rettsavgjørelse fra 1897 hvor en relativ ugyldighetsgrunn, i form av en habilitetsmangel, til vern av løftegiver gjorde seg gjeldende; en mindreårig løftegiver hadde blitt “*myndig og ratihaberede sin Kvittering*”, hvorpå “*Viborg Stiftsoverret gav [løftemottaker] Medhold i sin Indsigelse mod Exekutionens Gyldighed*”.¹⁵⁸

Lassen fastholder dessuten at spørsmålet om tidsprioritet avhenger av beskaffenheten av den ugyldighetsgrunn som kleber seg ved overdragelsesrettshandelen; var det en “*Nullitetsgrund, gaar [kreditor] forud for [løftemottaker], var det en Anfægtelighedsgrund, gaar [løftemottaker] forud for [kreditor]*”.¹⁵⁹ Og ved kollisjon mellom utleggstaker og suksessor, bør “*vistnok den paagjældende Part have Valgfrihed til at decidere, at der ikke foreligger Ugyldighed, ogsaa i Kollision med Kreditors Ret*”.¹⁶⁰ Omgjort til dagens grupperinger av ugyldighetsgrunner, er det også her tale om de relative som verner løftegivers interesser.

---

¹⁵⁴ Stang (1935) s. 532.

¹⁵⁵ Ussing (1986) s. 248.

¹⁵⁶ Ussing (1986) s. 249.

¹⁵⁷ Platou (1914) s. 409.

¹⁵⁸ Platou (1914) s. 410.

¹⁵⁹ Lassen (1899) s. 66.

¹⁶⁰ Lassen (1899) s. 67.

Arnholm angriper problemstillingen fra en annen side. Ifølge ham kan det at et spesifikt formuesgode er blitt anvist til utlegg, representere en innfallsvinkel om at debitor av den grunn har bundet seg til ikke å godkjenne rettighetsoverføringen. Og dersom debitor reiser innsigelse mot utlegget, vil det neppe hindre at kreditor får gjennomslag på bekostning av debtors godkjennelsesadgang – med mindre debitor kan stille til rådighet et annet formuesobjekt som kan tjene til dekning.¹⁶¹

Som nevnt i punkt 4.5 analyserer *Hov* rådigheten over ugyldighetsspørsmålet med utgangspunkt i sontringen mellom sterke og svake ugyldighetsgrunner. Det at løftemottaker er i ond tro, impliserer at han ikke har noen berettiget forventning om at avtalen skal bli endelig bindende før debitor avgir en godkjennelseserklæring. Av den grunn hevder *Hov* at hvis utlegg blir tatt i formuesgodet før debitor avgir sin godkjennelse, kan løftemottaker ikke reise innsigelse mot utlegget med begrunnelsen om at utlegget innebærer et inngrep i hans rett etter avtalen.¹⁶²

I nyere litteratur påpekes dessuten at i den grad kreditor gis adgang til å gjøre gjeldende at avtalen mellom debitor og suksessor er ugyldig, bør en *”helst seie at [suksessor] ikkje kan byggje rett på ei godkjenning frå [debitor] som er gjeven etter at utlegget er teke”*.¹⁶³

Gjennomgangen skildrer således enigheten i den juridiske doktrine; gitt at enkeltforfølgende kreditor har adgang til å påberope ugyldighetsgrunnen på selvstendig grunnlag, vil det innebære en gjensidig begrensning i debtors adgang til å godkjenne den ugyldige avtalen.

På bakgrunn av redegjørelsen i punkt 4.5 kan kreditor på selvstendig grunnlag påberope en relativ ugyldighetsgrunn som verner kreditorenes interesser. Ut fra et mer til det mindre-argument medfører dette følgelig at kreditors i mellomtiden foretatte utlegg innebærer en begrensning i debtors rett til godkjennelse. Bare hvis ugyldighetsgrunnen alene verner debtors interesser, eksempelvis ved habilitets- eller tilblivelsesmangler, vil han kunne godkjenne avtalen – først da vil hensynet om å verne kreditor mot tap ikke være tilstrekkelig tungtveiende til å begrunne det motsatte resultat.

---

¹⁶¹ Arnholm (1964) s. 353.

¹⁶² Hov (1993) s. 318.

¹⁶³ Lilleholt (2012) s. 316.

Hvis kreditor ønsker å forhindre godkjenning av en disposisjon som er beheftet med en relativ ugyldighetsgrunn som verner debitor, er han henvist til å slå, eller true med å slå, debitor konkurs.

5 Sammenfatning og evaluering

Som det er forsøkt fremvist gjennom avhandlingen vil svaret på spørsmålet om kreditor på selvstendig grunnlag kan håndheve ugyldigheten, avhenge av hvilke interesser ugyldighetsgrunnen, som har infisert avtalen, verner. Spørsmålet om hvilke legislative hensyn en lovbestemmelse beskytter, avgjøres i første rekke ved en fortolkning av bestemmelsen knyttet opp mot de formål loven søker å oppnå og øvrige rettskildedefaktorer av relevans.

Rettsstilstanden i dag er at kreditor ved enkeltforfølgning kan påberope absolutte ugyldighetsgrunner, herunder de som ivaretar moraloppfatninger eller andre vesentlige samfunnsinteresser. For relative ugyldighetsgrunner er spørsmålet ikke like enkelt å besvare, da disse innbefatter en uensartet gruppe mangler. En generell regel kan likevel oppstilles, hvor svaret beror på herværende systematiske gruppering, og ikke på den særskilte lov: kreditor kan på selvstendig grunnlag påberope at disposisjonen er ugyldig, og derav ta beslag i det aktuelle formuesgodet ved å gjøre gjeldende ugyldighetsinnsigelsen, forutsatt at ugyldighetsgrunnen har til formål å verne særskilte kreditorinteresser. Dette ble avklart i den nylig avsatte kjennelsen inntatt i HR-2018-1265-A. Beskytter ugyldighetsgrunnen debitor selv, viser gjennomgangen av de standpunkter og argumenter som finnes i litteraturen at det foreligger uenighet med hensyn til hvilken løsning som bør velges. Heller ikke de reelle hensyn – vurderinger av regelens godhet – gir et entydig svar på hvilken løsning som har de beste grunner for seg, men antyder at argumentene som begrunner debtors selvbestemmelsesrett bør gis gjennomslag, slik at adgang til håndhevelse fra kreditors side bør være utelukket.

Som eksemplifisert i punkt 3.4 er det ikke nødvendigvis noe skarpt skille mellom ugyldighetsgrunner som beskytter partene, kreditorene eller samfunnet som sådan. Derav er det viktig også å erindre at inndelingsmetoden ut fra hvilke interesser ugyldighetsreglene er satt til å beskytte, ikke er mer enn et fremstillingsteknisk hjelpemiddel for å sortere ut de mangeartede regler. I teorien kan en slik sonndring bidra til å klargjøre hvilke ugyldighetsgrunner kreditor kan håndheve, men i praksis vil det ikke alltid være en absolutt

motsetning mellom den enkeltes og samfunnets interesser; samfunnet i sin helhet består av enkeltindivider, og følgelig vil regler som primært ivaretar samfunnets eller de offentlige interesser samtidig, om enn indirekte, beskytte den enkelte borger – og motsatt.

Avslutningsvis kan det nevnes at en regel om at utleggstaker ikke gis adgang til å håndheve ugyldigheten ved ugyldighetsgrunner som verner debitor selv, ikke er egnet til å ivareta hensynet til kreditorene. En slik løsning bidrar ikke til forutberegnelighet for aktørene i kredittlivet; i praksis vil det bli vilkårlig hvem som får dekning, avhengig av om avtalen rammes av en ugyldighetsgrunn som verner debitor, kreditor eller offentlige interesser. Selv om rettsregelen – at kreditor ikke gis adgang til å påberope ugyldighet når ugyldighetsgrunnen verner debitor – blir forutsigbar, vil kreditorene ikke kunne forutse sin rettsstilling. Den eneste tryggheten de har, er at de kan begjære debitor konkurs. En sådan regel som hindrer aktørene i kredittlivet å forutse sin rettsstilling, og derav tilrettelegger for at debitor kan kalkulere risikoen ved å inngå avtaler med tredjemenn han med sikkerhet vet at kreditor ikke kan angripe – og følgelig unndrar midler fra dekning – tyder på at sentrale punkter og hensyn i regelverket er forsømt og at regelen derfor ikke bør opprettholdes. I beslagsrettslig sammenheng kan løsningen derfor være å legge større vekt på koherens i regelverket, slik at reglene for enkeltforfølgende kreditor kommer i overensstemmelse med konkursboets. Likevel tyder analysen på at andre og mer tungtveiende hensyn, som skriver seg fra debitors ståsted, bør få gjennomslag.

Kreditors håndhevelsesadgang av ugyldighetsgrunner som har til formål å verne debitor, er for alle tilfeller fremdeles usikker; lovgiver har fremdeles ikke tatt stilling til hvilket vern enkeltforfølgende kreditor har når avtalen mellom debitor og suksessor er beheftet med en slik ugyldighetsgrunn. Ettersom Høyesterett, gjennom en rettsskapende virksomhet, nylig har avsagt en kjennelse som delvis besvarer problemstillingen, kan en i beste fall håpe på at domstolen i nær fremtid får forelagt seg en sak hvor ugyldighetsgrunnen som påberopes, utelukkende er innført til vern av debitor.

I mellomtiden må den videre utviklingen skje i et gjensidig samspill mellom den foreliggende rettspraksis og juridisk teori.

6 Kilder

6.1 Lovsregister

- 1687 Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15. april 1687
- 1915 Lov om tvangsfuldbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven) av 13. august 1915 nr. 7
- 1918 Lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31. mai 1918 nr. 4
- 1926 Trustloven av 12. mars 1926 nr. 3
- 1935 Lov om tinglysning (tinglysingsloven) av 7. juni 1935 nr. 2
- 1939 Lov om gjeldsbrev (gjeldsbrevlova) av 17. februar 1939 nr. 1
- 1968 Lov om særlege råderettar over framand eigedom (servituttlova) av 29. november 1968
- 1972 Lov om arv m.m. (arvelova) av 3. mars 1972 nr. 5
- 1980 Lov om pant (panteloven) av 8. februar 1980 nr. 2
- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25
- 1984 Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58
- 1984 Lov fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven) av 8. juni 1984 nr. 59
- 1989 Lov om håndverkertjenester m.m for forbrukere (håndverkertjenesteloven) av 16. juni 1989 nr. 63
- 1989 Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven) av 16. juni 2016 nr. 69
- 1991 Lov om ekteskap (ekteskapsloven) av 4. juli 1991 nr. 47
- 1992 Lov om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven) av 26. juni 1992 nr. 86
- 1997 Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 44
- 1997 Lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 45

- 1999 Lov om husleieavtaler (husleieloven) av 26. mars 1999 nr. 17
- 1999 Lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) av 25. juni 1999 nr. 46
- 2002 Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) av 21. juni 2002 nr. 34
- 2004 Lov om voldgift (voldgiftsloven) av 14. mai 2004 nr. 25
- 2005 Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005 nr. 28
- 2005 Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) av 17. juni 2005 nr. 62
- 2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90
- 2010 Lov om vergemål (vergemålsloven) av 26. mars 2010 nr. 9
- 2016 Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) av 17. juni 2016 nr. 73

6.2 Forarbeidsregister

- Ot.prp. nr. 63 (1917) Om utfærdigelse av en lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer
- NOU 1972: 20 Gjeldsforhandling og konkurs
- NOU 1979: 32 Formuerettslig lempningsregel
- Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) Om lov om tvangsfullbyrding og midlertidig sikring (tvangsfullbyrdingsloven)
- Ot.prp. nr. 27 (2003-2004) Om lov om voldgift

6.3 Domsregister

Rt. 1869 s. 751

Rt. 1935 s. 981

Rt. 1937 s. 424

Rt. 1972 s. 18

Rt. 1993 s. 312

Rt. 1993 s. 887

Rt. 1993 s. 1474

Rt. 1999 s. 865

Rt. 1999 s. 901

Rt. 2000 s. 585

Rt. 2001 s. 187

Rt. 2005 s. 1476

Rt. 2008 s. 705

Rt. 2008 s. 1409

Rt. 2010 s. 1361

Rt. 2014 s. 922

HR-2018-1265-A

RG-1971-638

RG-1997-672

LG-2005-55041

RG-2009-651

RG-2010-1423

LE-2011-203858

LB-2017-37829

TOSLO-2003-21281

TOBYF-2016-110104

6.4 Litteraturliste

Alten, Edvin, *Tvangsloven*, 3. utgave (Oslo 1950)

Andenæs, Mads Henry, *Konkurs*, 2. utgave (Oslo 1999)

Andenæs, Mads Henry, *Konkurs*, 3. utgave (Oslo 2009)

Andenæs, Mads Henry, Ole Andenæs, Stig Berge og Margrethe Buskerud Christoffersen, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, 3. utgave (Oslo 2017)

Arnholm, Carl Jacob, *Streiftog i obligasjonsretten* (Oslo 1939)

Arnholm, Carl Jacob, *Privatrett II Avtaler* (Oslo 1964)

Berg, Borgar Høgetveit, ”Beslagsretten i heimelskonflikten”, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1998 s. 817-873

Berg, Borgar Høgetveit, ”Proforma i beslagsretten”, *Jussens Venner vol. 52*, 04/2017 s. 203-221

Brækhus, Sjur, *Materiell konkurs og eksekusjonsrett*, 2. utgave (Oslo 1962)

Brækhus, Sjur, *Omsetning og kreditt 3 og 4* (Oslo 1998)

Brækhus, Sjur og Borgar Høgetveit Berg, ”Introduksjon til reglene om omstøtelse”, *Jussens Venner vol. 49*, 02/2014 s. 61-120

Dragsten, Marianne H., *Offentlige anskaffelser – regelverk, praksis og løsninger* (Oslo 2013)

Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger, *Tingsrett*, 8. utgave (Oslo 2016)

Giertsen, Johan, *Avtaler*, 3. utgave (Oslo 2014)

Giertsen, Johan, ”Selskapsrettslig tilbakeføring og konkursrettslig omstøtelse”, *Jussens Venner* vol. 38, 04/2003 s. 248-262

Hauge, Hilde, *Ugyldighet ved formuerettslige disposisjoner* (Oslo 2009)

Hov, Jo, *Avtalerett*, 3. utgave (Oslo 1993)

Hov, Jo, *Avtaleslutning og ugyldighet, Kontraktsrett I*, 3. utgave (Oslo 2002)

Huser, Kristian, *Gjeldsforhandling & konkurs*, bind 3 (Bergen 1992)

Lassen, Julius, *Haandbog i Obligationsretten*, Tredie udgave (København 1917-1920)

Lassen, Julius, *Nullitet og Anfægtelighed* (København 1899)

Lilleholt, Kåre, *Allmenn formuerett* (Oslo 2012)

Lilleholt, Kåre, *Godtruerverv og kreditorvern*, 3. utgave (Oslo 1999)

Lindebrække, Sjur, *Eiendomsrett og konkursbeslag* (Bergen 1946)

Marthinussen, Hans Fredrik, *Tredjemannsproblemene – Om formuerettslige argumentasjonsmønstre* (Oslo 2016)

Nazarian, Henriette, *Konkursrett* (Oslo 2012)

Platou, Oscar, *Privatrettens Almindelige Del* (Kristiania 1914)

Sandvik, Tore, ”Proforma-overdragelse av fast eiendom”, *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 1967 s. 48-75

Skoghøy, Jens Edvin A., *Twisteløsning*, 3. utgave (Tromsø 2017)

Stang, Fredrik, *Innledning til formueretten*, 3. utgave (Oslo 1935)

Ussing, Henry, *Aftaler*, Tredie udgave 5. oplag (København 1986)